

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

Švietimo vadybos studijų programa

JOLITA DANASIENĖ

**PRADINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS
SKIRTINGOSE MOKYMO(SI) APLINKOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas prof. dr. Vincentas Lamanuskas

Darbas originalus

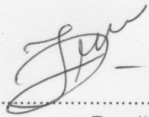
Šiauliai, 2020

Patvirtinimas apie atlikto magistro darbo savarankiškumą

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas **Pradinio ugdymo organizavimas skirtingose mokymo(si) aplinkose yra:**

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame institute / universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

Jolita Danasienė.....
Vardas, pavardė

.....
Parašas

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
1. ĮVADAS	6
2. XXI AMŽIAUS FIZINIŲ MOKYMO(SI) APLINKŲ KŪRIMAS: SITUACIJA IR TENDENCIJOS	9
2.1. Terminologija ir įprasminimas	9
2.2. „Griežtieji“ ir „laisvieji“ elementai	12
3. FIZINĖS MOKYMO(SI) APLINKOS SOCIO-GEOGRAFINIAI TIPAI	18
3.1. Klasė (1 juosta)	18
3.2. Mokykla (2 juosta)	20
3.3. Mokyklos aplinka (3 juosta)	23
3.4. Bendruomenė (4 juosta)	25
3.5. Lietuva (5 juosta)	29
3.6. Pasaulis (6 juosta)	30
4. PRADINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS SKIRTINGOSE MOKYMO(SI) APLINKOSE	31
4.1. Tyrimo metodologija	31
4.2. Tyrimo rezultatai	31
5. DISKUSIJA	39
6. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	40
7. LITERATŪRA	42
PRIEDAI	51

SANTRAUKA

PRADINIO UGDYMO ORGANIZAVIMAS SKIRTINGOSE MOKYMO(SI) APLINKOSE

Perėjimas į naująją mokymo(si) paradigmą tiesiogiai palietė mokymo(si) aplinkas: jų kūrimą, įprasminimą, daiktinės aplinkos išdėstymą, erdvinį išplanavimą ir daugelį kitų aspektų. Lietuvos švietimo dokumentai detaliai reglamentuoja, kokia turi būti šiuolaikiška, reikalavimus atitinkanti mokymo(si) aplinka, ugdytojai yra raginami mokymo(si) procesą organizuoti ne tik klasėje, bet ir įvairiose kitose aplinkose – muziejuose, parkuose, mokyklos kiemuose ir pan., tačiau šio proceso apraiškų nėra daug, jos nesistemos. Iš čia kyla **tyrimo problema**: daugelyje pradinė mokyklų vyrauja tradicinis mokymo(si) aplinkos pasirinkimas – pradinis ugdymas organizuojamas klasėje. Išvykos, iškylos rengiamos retai, arba neturi edukacinio užmojo, o mokymas(is) kitose aplinkose yra labiau išimtis nei vaikų mokymosi kasdienybė. Tiriant šią problemą atsakymų ieškoma pačiame pasirinkimo momente, kuomet ugdytojai ir, pageidautina, ugdytiniai, renkasi, kokioje aplinkoje jie organizuos mokymo(si) procesą. **Tyrimo objektas** – fizinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimas pradinio ugdymo įstaigoje. Ši prieiga yra nauja, sunku rasti mokslinių tyrimų, kuriais galima būtų remtis. **Tyrimo tikslas** – ištirti, kokie veiksniai padeda, o kokie trukdo fizinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimo įvairovei organizuojant pradinį ugdymą. **Tyrimo sub-tiksai**: 1. atskleisti esamą fizinės mokymo(si) aplinkos kūrimo bei panaudojimo situaciją pradinio ugdymo kontekste; 2. išsiaiškinti „griežtuosius“ ir „laisvuosius“ fizinės mokymo(si) aplinkos formavimo bei panaudojimo elementus; 3. aprašyti bei pagrįsti 6 socio-geografinių mokymo(si) juostų modelį; 4. remiantis 6 socio-geografinių mokymo(si) juostų modeliu, ištirti, kokie veiksniai padeda, o kokie trukdo mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei. Tyrime naudojama aprašomosios *fenomenologijos metodologija*, pasirinkta *kokybinio tyrimo strategija*, kuri realizuojama analizuojant atitinkamus dokumentus bei apklausos raštu duomenis. **Teorinio tyrimo metodai**: santykinai nestruktūrizuota dokumentų analizė, kurios pagalba tiriami Lietuvos bei Europos Sąjungos švietimo dokumentai, Lietuvos bei užsienio moksliniai straipsniai, kiti rašytiniai bei vaizdiniai šaltiniai. **Empirinio tyrimo metodai**: atvejo tyrimas, apklausa raštu, kuria tiriama mokytojų nuomonė, bei kokybinė turinio analizė. Tyrimo **rezultatai** parodė, jog didelė dalis švietimo bendruomenės pastangų yra išsiaiškinti, ar nustatyti *kokias* reikia rinktis mokymo(si) erdves, *kaip* ir *kas* jas turi rinktis, tačiau nesigilinama į klausimą *kodėl* realioje mokymo(si) situacijoje turėtų būti renkama viena ar kita aplinka. Svarbi problema – ne pilnai sąmoningai suvokiamas ir išgyvenamas pats pasirinkimo momentas. Remiantis empirinio tyrimo duomenimis, prieita prie išvados, jog įvairių mokymo(si) aplinkų pasirinkimo sąstingį sukelia tokie veiksniai kaip tam tikrų sąlygų nebuvimas (pvz., finansų, žmogiškųjų išteklių trūkumas), o taip pat saugumo bei savininkiškumo jausmo stoka, siejant mokymąsi su fiziškai labiau nutolusiomis erdvėmis.

SUMMARY

ORGANIZATION OF PRIMARY EDUCATION IN DIFFERENT LEARNING AND TEACHING ENVIRONMENTS

The transition to the new teaching/learning paradigm directly affects the learning and teaching environments: their creation, meaning, material layout, spatial planning and many other aspects. According to Lithuanian educational documents educators are encouraged to organize the teaching process not only in the classroom, but also in various other environments - museums, parks, school yards, etc. nevertheless, there is not a lot of proof of that in real practice. The **focus** of this research: in many primary schools, the traditional choice of teaching/learning environment prevails - primary education is organized in the classroom. Excursions and field trips are not organized very often, or they don't have an educational component, so teaching and learning in other settings are more the exceptions than children's day-to-day experience. In this research, answers are sought by looking into the very moment of choice, when educators and, preferably, students choose the environment in which they will organize the teaching/learning process. The **objective** of the research is the choice of the physical learning environment in the primary education institution. This approach is **new** it is difficult to find research that can be relied upon. The **aim** of the research is to investigate what are the features are that help or hinder the diversity of the choice of the physical learning environment in the organization of primary education. **Sub-objectives** of the study: 1. to reveal the current situation of creation and use of physical learning/teaching environment in the context of primary education; 2. to find out the "strict" and "free" elements of the formation and use of the physical learning/teaching environment; 3. to describe and substantiate the model of 6 socio-geographical teaching/learning bands; 4. to investigate which factors help and which hinder the diversity of choice of learning environments, based on the model of 6 bands. The research uses the **methodology** of descriptive phenomenology. A qualitative research strategy is used, analyzing the relevant documents and the data of the written survey. **Research methods**: a relatively unstructured document analysis, a case study, a written survey to explore teachers' opinions, and qualitative content analysis. The **results** of the research showed that a large part of the education community's efforts is spent on finding out *which* learning spaces to choose, *how* and *who* should choose them, but does not delve into the question of *why* one or another environment should be chosen in a real learning situation. Another factor is that the moment of choice is not experienced in its fullness, because of the lack of conscious understanding of what it consists of. Based on empirical research, it is concluded that the stagnation of the choice of different learning environments is caused by factors such as the absence of certain conditions (eg. lack of finance, human resources), as well as the lack of a sense of security and ownership, when it comes to more physically remote spaces.

1. ĮVADAS

Šiuo metu Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos išgyvena aktyvų perėjimą iš senosios švietimo paradigmos į naująją. Šis procesas prasidėjo 2013 metais Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu patvirtinus *Valstybinę švietimo 2013-2022 metų strategiją* ir sustiprintas 2015 metais švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtinus *Geros mokyklos koncepciją*. 2018 metais pradėta ir vis dar tebevykdoma Lietuvos švietimo struktūrinė reforma, kurios vienas iš svarbiausių tikslų – pasiekti, jog švietimas nuo dalykinio mokymo būtų perorientuotas į visapusišką asmenybės ugdymą(si). Tai tiesiogiai palietė mokymo(si) aplinkas: jų kūrimą, įprasminimą, daiktinės aplinkos išdėstymą, erdvinį išplanavimą ir daugelį kitų jos aspektų. Lietuvos švietimo dokumentai detaliam reglamentuoja, kokia turi būti šiuolaikiška, reikalavimus atitinkanti mokymo(si) aplinka, ugdytojais yra raginami mokymo(si) procesą organizuoti ne tik klasėje, bet ir įvairiose kitose aplinkose – muziejuose, parkuose, mokyklos kiemuose ir pan., tačiau šio proceso apraiškų nėra daug, jos nesistemos. Daugelyje pradinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų ypač pabrėžiama, jog mokykla turi atspindėti ne tik naujausias švietimo nuostatas, bet ir vietos bendruomenės lūkesčius. Mokiniai, mokytojai, bendruomenės nariai turi „išrasti“ mokyklą, tačiau tyrimai rodo, jog šis procesas vyksta lėtai (Gražytė, 2017).

Iš vienos pusės, pradinis ugdymas yra „irėmintas“ įvairiais teisiniais dokumentais, iš kitos pusės mokyklos bendruomenei suteikiama nemažai laisvės kaip organizuoti pradinio ugdymo procesą ir kokias mokymo(si) aplinkas pasirinkti. Šią pasirinkimo laisvę vėlgi riboja tam tikri veiksniai: mokyklos vieta, dydis, vietovės ypatumai, vietos bendruomenės vertybės, kultūra ir t.t. Iškyla ir tariamų apribojimų aspektas, kuomet naujovės atmetamos, prisidengiant teisės aktų galia, pvz. teigiama, jog kažko negalima daryti, nes neleidžia įstatymai (Jurgaitis, 2015). Po šia priedanga dažnai slepiasi nenoras keistis, baimė bandyti kažką nauja, žemas motyvacijos lygmuo ir kt. Kyla klausimas, kas lemia mokymo(si) aplinkų įvairovės pasirinkimo sąstingį? Siekiant atsakyti į šį klausimą, orientuojamasi į fizines mokymo(si) aplinkas, gilinamasi į patį pasirinkimo momentą, aiškinamasi, kokios yra šio momento dedamosios dalys.

Svarbus šio darbo indėlis – tyrimas atliktas mokykloje, kuri, kaip teigia jos darbuotojai, yra „sukurta“ pačios bendruomenės narių. Ši alternatyvi kaimo mokykla pasižymi originaliu požiūriu į ugdytinius, į ugdymą(si) bei mokymą(si), kūrybišku mokyklos vidinių ir išorės erdvių panaudojimu. Paskutiniu metu pradėjo kurtis vis daugiau alternatyvių mokyklų, kurios atliepia vietos bendruomenės lūkesčius: vaikai mielai jas lanko, o tėvai yra patenkinti jų atžaloms teikiamu švietimu. Yra svarbu kreipti žvilgsnį į teigiamus pavyzdžius ir dalintis gerąja patirtimi.

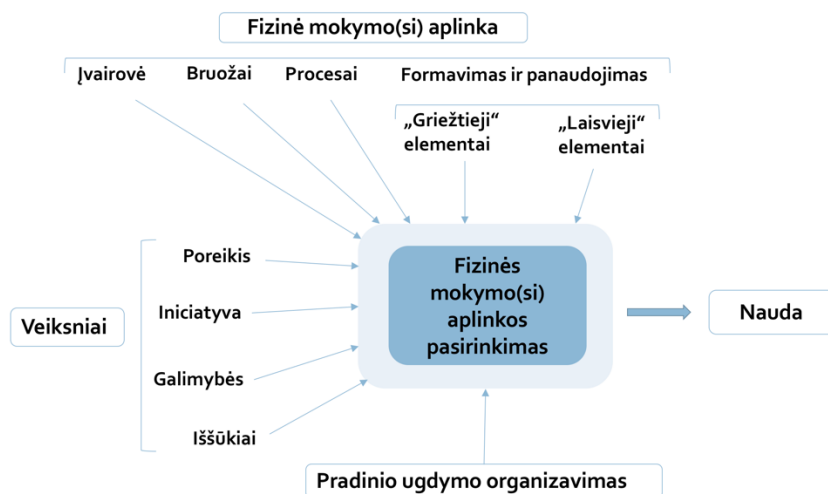
Antrame skyriuje apibrėžiamas fizinės mokymo(si) aplinkos terminas kitų susijusių terminų kontekste. Čia taip pat aiškinamasi, kurie elementai, susiję su fizinėmis mokymo(si) aplinkomis, yra „griežtieji“, t.y. įvairiais lygmenimis nustatyti, o kurie yra „laisvieji“, t.y., kuriuos galima keisti,

kūrybiškai naudoti pagal situaciją. Trečiame skyriuje tyrinėjama fizinių mokymo(si) aplinkų kūrimo ir panaudojimo teorija bei praktika pasaulyje ir Lietuvoje. Informacija susisteminama pagal socio-geografinių juostų modelį, kuriuo remiantis konstruojamas tyrimo instrumentas. Ketvirtame skyriuje pristatoma empirinio tyrimo metodologija, pateikiami rezultatai.

Problema. Daugelyje pradinį mokyklų vyrauja tradicinis mokymo(si) aplinkos pasirinkimas – pradinis ugdymas organizuojamas klasėje. Išvykos, iškylos rengiamos retai, arba neturi edukacinio užmojo, o mokymas(is) kitose aplinkose yra labiau išimtis nei vaikų mokymosi kasdienybė.

Tyrimo objektas – fizinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimas pradinio ugdymo įstaigoje. **Tyrimo tikslas** – ištirti kokie veiksniai padeda, o kokie trukdo fizinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimo įvairovei organizuojant pradinį ugdymą. **Tyrimo sub-tikslai:**

1. Atskleisti esamą fizinės mokymo(si) aplinkos kūrimo bei panaudojimo situaciją pradinio ugdymo kontekste.
2. Išsiaiškinti „griežtuosius“ ir „laisvuosius“ fizinės mokymo(si) aplinkos formavimo bei panaudojimo elementus.
3. Aprašyti bei pagrįsti 6 socio-geografinių mokymo(si) juostų modelį.
4. Remiantis 6 socio-geografinių mokymo(si) juostų modeliu, ištirti, kokie veiksniai padeda, o kokie trukdo mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei.

1 pav. Tyrimo dedamųjų dalių koncepcinė schema

Tyrimo metodologija. Tyrime naudojamas aprašomosios *fenomenologijos* metodologija. „Kokybinių tyrimų praktikoje fenomenologija suprantama kaip fenomenų studijavimas, telkiantis į jų prigimtį ir prasmes“ (Žydžiūnaitė, 2017, p. 90). Ši paradigma yra tinkama atskiriems atvejams atskleisti. Pasirinkta *kokybinio tyrimo strategija*, kuri realizuojama analizuojant atitinkamus dokumentus bei apklausos raštu duomenis.

Naudojama *Geros mokyklos koncepcija* bei *XXI a. kompetencijų ugdymo koncepcija*.

Tyrimo metodai.

1. Teoriniai: santykinai nestruktūrizuota dokumentų analizė, kuri leidžia atskleisti pagrindines mintis ir idėjas, loginius ryšius, dėsniumus ir tendencijas (Čiužas, 2020). Tyrimui pasitelkiami Lietuvos bei Europos Sąjungos švietimo dokumentai, Lietuvos bei užsienio moksliniai straipsniai, kiti rašytiniai bei vaizdiniai šaltiniai.
2. Empiriniai: atvejo tyrimas, apklausa raštu bei kokybinė turinio analizė.

Tyrimo imtis ir organizavimas.

Tyrimas atliktas 2020-ais metais. Pirmame etape atliktas teorinis tyrimas, kurio pagrindu suformuotas empirinio tyrimo instrumentas. Antrame etape, balandžio mėnesį, apklausos raštu formos, informacinis dokumentas, kaip pildyti formą bei dalyvio sutikimo formos elektroniniu paštu buvo išsiųstos pradinės mokyklos administracijai, kuri informaciją persiuntė pradinėse klasių mokytojams. Planuotoji tyrimo imtis tolygi tiriamojoje pradinėje mokykloje dirbančių mokytojų skaičiui, tačiau gegužės mėnesį užpildytas apklausos formas atsiuntė tik 2 mokytojai. Gauti empirinio tyrimo duomenys susisteminti bei išanalizuoti, pateikta tyrimo rezultatų ataskaita.

Tyrimo naujumas / reikšmingumas.

Mokymo(si) aplinka tiesiogiai praktiškai daro įtaką pradinukų mokymuisi kiekvieną dieną, ištisus mokslo metus, keturis metus iš eilės. Daugybė pasaulio bei Lietuvos mokslininkų tyrimų yra paskirta mokymo(si) aplinkoms, tyrinėjant įvairius jos aspektus makro bei mikro lygmenimis. Sunku rasti tyrimų ar mokslinių diskusijų, kurios atskleistų mokymo(si) aplinkos pasirinkimo momento fenomeną. Šis tyrimas suponuoja naują suvokimo prizmę, žvelgiant į pradinukų mokymosi realybę kaip į pasirinkimo momentų grandinę. Būtent pasirinkimo momentas lemia, ar bus pasirinkta vienokia ar kitokia mokymo(si) aplinka ir kokias savybes bei procesus ji aprėps. Čia yra gilinamasi mokymo(si) aplinkos pasirinkimo momento struktūrą. Šis tyrimas – reikšmingas žingsnis į naujų galimų tyrimų lauką, kuriame galėtume rasti transformacijos raktą ir mokymo(si) aplinkos pasirinkimo momentą išgyventi ne kaip vartotojai, bet kaip šeiminkai-kūrėjai.

Tyrimo ataskaitos struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, 3 skyriai, diskusija, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikiama 11 lentelių ir 5 paveikslai. Magistro darbo apimtis – 50 puslapių.

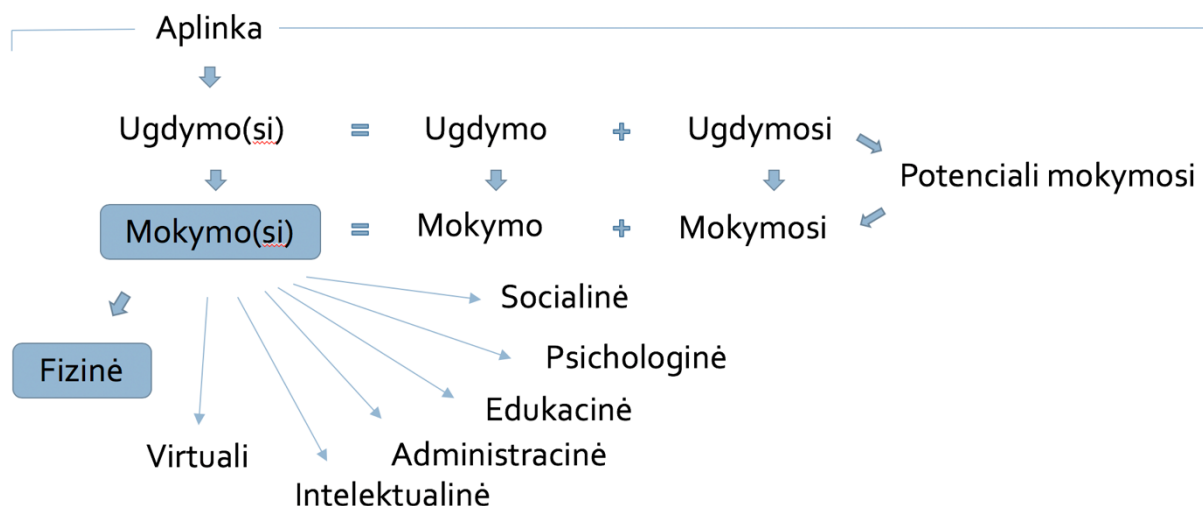
Raktiniai žodžiai: fizinė mokymo(si) aplinka, mokymo(si) aplinkos pasirinkimas, pradinis ugdymas.

2. XXI AMŽIAUS FIZINIŲ MOKYMO(SI) APLINKŲ KŪRIMAS: SITUACIJA IR TENDENCIJOS

„Kurti edukacines fizines aplinkas ugdymo įstaigose nėra naujas reiškinys, tačiau paskutiniu metu skverbiantis skaitmeninėms technologijoms vis mažiau jos vertinamos ir neskiriama tam dėmesio“ (Gerulaitis, 2017, p. 130). Moksliniuose šaltiniuose mokymo(si) aplinka yra įvardijama kaip svarbus veiksnys, užtikrinantis mokymosi bei ugdymo įstaigos veiklos sėkmę (Gerulaitis, 2017; Glinskienė ir Lipinskienė, 2005), tačiau 2018-ais metais atliktas tyrimas parodė, jog mokyklos pažangą su fizine aplinka sieja tik mokiniai ir jų tėvai, tuo tarpu nei administracijos darbuotojai, nei mokytojai šio aspekto svarbiu nelaiko (Targamadzė ir Žibėnienė, 2018, p. 26-27). Mokymosi aplinkų kūrimo klausimas tiek tarptautiniu, tiek Lietuvos mastu yra nemažai nagrinėtas, egzistuoja įvairios priegios. Šiame skyriuje pateikiamos idėjos, teorijų bei tyrimų aspektai, mokymosi koncepcijų, realybės atspindžiai, kurie reikalingi pagrindinės temos atskleidimui. Koncentruojamasi į fizinės mokymo(si) aplinkos bruožus, procesus, jų reglamentavimą švietimo dokumentuose.

2.1. Terminologija ir įprasminimas.

Įvairioje literatūroje kalbant apie erdvę kaip inkubatorių, kurioje vyksta individualus pažinimo procesas, vyrauja terminijos gausa, todėl svarbu nustatyti fizinės mokymo(si) aplinkos hierarchinę priklausomybę (žr. 2 pav.), bruožus ir joje vykstančius procesus (žr. 1 lentelę).

2 pav. Fizinės mokymo(si) aplinkos hierarchinės tapatybės schema¹

¹ Schema sudaryta pagal šiuos šaltinius: Jatkauskienė ir kt., 2013; Jovaiša, 2011; Melnikova, 2015; Poderienė, 2005; Valinevičienė, 2013.

Aplinka – „žmogaus ugdymo veiksnys, kurį sudaro gamtinių, geografinių, klimatinų, socialinių, kultūrinių sąlygų visuma“ (Jovaiša, 2007, p. 20). Pagal Jovaišos (2011) pedagoginės tikrovės sąvokas tai yra viena iš pagrindinių neprocesinių kategorijų. Aplinkos funkcijas lemia procesai, kurie joje vyksta, pvz., ugdymas, ugdymasis, mokymas ir t.t. Pradinio ugdymo bendrojoje programoje **ugdymo(si) aplinka** apibūdinama kaip „erdvė, kurioje vaikai būna, mokosi, bendrauja, ir kur nuolat kuriasi tarpusavio santykiai“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų 1 priedas, 9 skyriaus 1 punktą). Aplinka aktyviai „dalyvauja“ pažinimo procese, formuoja vaikų pasaulėžiūrą, jų pomėgius. Tai „paslaptinis ugdymo veiksnys“ (Jovaiša, 2011, p. 199), kurio įtaka vaiko raidai yra iki galo nepažini. Iš vienos pusės tai lemia aplinkos detalių gausa teikianti didelę informacinio srauto aprėptį, o iš kitos – psichofizinė individo sandara, nuo kurios priklauso pažinimo proceso eiga ir rezultatai. Šių dviejų faktorių koreliacija yra sudėtinga ir daugiaplanė.

Mokymo(si) aplinka yra ugdymo(si) aplinkos dalis taip kaip mokymas(is) yra viena iš ugdymo(si) funkcijų, pasižyminčių tikslingumu ir organizavimu. Logiška būtų manyti, jog bet kuri ugdymo ar ugdymosi aplinka gali tapti tiek mokymo, tiek mokymosi aplinka. „Mokymosi aplinkos koncepcija yra multi-dimensinė“ (Jatkauskienė, Andriekienė ir Nugaras, 2018, p. 169), todėl ir pokalbis apie ją gali kelti iššūkių ar nesusipratimų. Mokymo(si) aplinka gali būti **fizinė, psichologinė, socialinė, intelektualinė, administracinė** (Poderienė, 2003) bei **virtuali**. Remdamasi įvairiais autoriais, Jatkauskienė ir kt. (2013), be jau paminėtųjų, išskiria dar vieną mokymo(si) aplinkų tipą – **edukacinę** aplinką. Karenauskaitės (2006) teigimu, „edukacinė aplinka siejama su mokymu ir mokymusi, o mokymosi aplinka – tik su mokymusi“ (cit. iš Valinevičienė, 2013, p. 93). Pirmoji siejama su ugdymo institucijos (mezzo), o antroji – su individualiu (micro) lygmeniu. Edukacinės aplinkos gali būti natūralios (pvz., natūraliai išskylančios šeimoje) arba dirbtinės – tos, kurias kuria ugdytojas (Melnikova, 2015).

Pradinio ugdymo procese **fizinė mokymo(si) aplinka** tampa pamatu kitų tipų aplinkų kūrimui. Mokymosi paradigmos kaitoje Lietuvoje į šio tipo aplinką buvo atkreiptas didelis dėmesys imta diskutuoti ir ieškoti, kokia turėtų būti šiuolaikiška erdvė, įgalinanti mokytis. Įvairiuose švietimo dokumentuose bei mokslinėje literatūroje detaliam aprašomi tokios aplinkos bruožai, apibrėžiami joje vykstantys procesai (žr. 1 lentelę).

Švietimo dokumentuose, reglamentuojančiuose pradinį ugdymą, apibūdinama mokymąsi įgalinanti ugdymo(si) aplinka. Šiame darbe tai prilyginama mokymo(si) aplinkai.

1 lentelė. Fizinės mokymo(si) aplinkos bruožai ir procesai²

Fizinė aplinka	Bruožai (kokia?)	Procesai (kas vyksta?)
Mokymosi aplinka	Sveika ir saugi Higieniška Ergonomiška Patraukli ir patogi Kūrybiška Stimuliuojanti Funkcionali Mobili Šiuolaikiška Estetiška Užtikrinanti mokymo kokybę Atvira vietos bendruomenei	Kokybiškas švietimas Mokymo programų vykdymas Švietimas kiekvienam Bendradarbiavimas Ugdomi bendrieji gebėjimai Kontekstualus ugdymas Mokymasis - tikslinga veikla, siekiant įsisavinti žmonijos sukauptos patirties pagrindus, įgyti teorinės ir praktinės veiklos mokėjimų ir įgūdžių Mokymasis: modernus, savivaldus tyrinėjantis, įdomus ir auginantis, kūrybiškas, konstruktyvus, dialogiškas, socialus
Mokymo aplinka	Ergonomiška Saugi Higieniška Tinkamai aprūpinta Kuriama mokyklos vadovo ir tarybos Palanki asmens kūrybingumui ugdyti Bendruomeniška	Organizuojamas pradinis ugdymas Padedama mokiniui įgyti elementaraus raštingumo pagrindus Kūrybingumui, ieškojimams ir tobulėjimui atvirų mokymosi programų vykdymas Integruojamos informacinės technologijos Vadovavimas mokymuisi Paremiantis mokymąsi mokymas Mokymas - tikslingas, nuoseklus mokytojo ir mokinių veikimas, stimuliuojantis ir organizuojantis mokinių pažintinę ir praktinę veiklą Mokymo procesas - ilgalaikė mokytojo ir mokinių pažintinė ir praktinė sąveika, per kurią mokiniai įgyja teorinės ir praktinės patirties ir pasirengia savarankiškai veikti Mokymas, orientuojamas į interpretacinį, o ne reprodukcinį mokymąsi Kompetencijų ugdymas, vertinimas ir įsivertinimas Procesai: savivaldūs, bendruomeniški, sveikatingumo Mokymas: tikslingas, įvairus įvairiems, lankstus, partneriškas Mokymosi įprasminimas Veiklos, įvykiai ir nuotyčiai Tikėjimas mokinio galiomis Mokymosi džiaugsmas Pažanga: optimali, pastovi Vertinimas: įgalinantis, pagalbinis
Mokymo(si) aplinka	Saugi ir sveika Ergonomiška Kuriamą Tikslinga Lengvai pertvarkoma Įgalinanti mokytis Įgalinanti virtualią mokymo(si) aplinką Pritaikyta aktyviam mokymui(si) Moderni Aprūpinta Įvairi Estetiška	Pradinio ugdymo(si) organizavimas Mokytojas užtikrina mokinių saugumą Mokytojas užtikrina geros kokybės ugdymą Poreikių pažinimas Gabumų ir talentų ugdymas Mokymas(is) iš patirties Diferencijavimas, individualizavimas, suasmeninimas Mokyklos ugdymo programų turinio integracija Mokymo(si) patirčių įvairovė Klasės valdymas Vertinimas ugdant Dialogas vertinant Mokinių įsivertinimas kaip savivoka Pažangą skatinantis grįžtamasis ryšys Pagalba mokiniui

² Šaltiniai, pagal kuriuos sudaryta lentelė, pateikiami prie lentelių sąrašo, 50 puslapyje.

2.2. „Griežtieji“ ir „laisvieji“ elementai

Lietuvos švietime šiuo metu yra orientuojamasi į aukščiausių rezultatų siekimą įvairiais lygmenimis: individualiu, organizaciniu, valstybiniu. Mokymo(si) aplinka yra prielaida geriems rezultatams pasiekti. Kintant *aukščiausių rezultatų* sąvokos apimčiai bei funkcijoms, kinta ir tuos rezultatus užtikrinančių dalyvių apimtis bei jų vaidmuo. Tam, kad būtų pasiektas visuotinai priimtinas rezultatas, turi būti pasiekta sinergija, kuri tarpusavyje derintų tarptautinius, valstybinius reikalavimus su vietos bendruomenės įsivaizdavimais, švietimo įstaigos darbuotojų keliamus reikalavimus su pradinukų vidine pasaulio projekcija. Dėl švietimo dalyvių gausos, o tuo pačiu atsakomybių perskirstymo, bei galimų pradinio ugdymo proceso organizavimo ir mokymo(si) aplinkos sąveikos pasireiškimo formų įvairovės švietimo standartizavimas pamažu praranda prasmę. Atsiranda poreikis naujai formuoti bei įprasinti aplinkas, kuriose galėtų vykti šiuolaikine švietimo paradigma grįstas mokymas(is). Švietimo paradigmu kaitoje įvairiose grandyse pasimeta riba tarp atitikties reikalavimams ir kūrybinės interpretacijos. Be to, leidžiantis švietimo sistemos lygmenimis nuo didžiausią įtaką turinčių institucijų iki besimokančiojo individo, kiekvienas lygmuo turi vis didesnę akumuliacinę atitikties reikalavimams svorį, kurį galima įvardinti „griežtaisiais“ elementais, ir vis mažiau kūrybinės laisvės, kurią sudaro „laisvieji“ elementai. „Griežtieji“ – tai tie elementai, kurie yra nustatyti ir įteisinti, kurių privalu laikytis. Lietuvoje pradinukams mokymo(si) proceso bei aplinkos ypatumus lemia įvairūs tarptautinio, valstybinio, savivaldybės bei mokyklinio lygio švietimo dokumentai (žr. 2 lentelę), kurių leidimo sprendžiamąją galią turi numatyti švietimo valdymo subjektai: Seimas, Vyriausybė, Švietimo ir mokslo ministerija, kitos ministerijos, Vyriausybės įstaigos, savivaldybės institucijos, nevalstybinės mokyklos savininkas (dalyvių susirinkimas), švietimo įstaigos vadovas, dalinai - švietimo savivaldos institucijos (Švietimo įstatymas, 52 straipsnis, 2 punktas).

2 lentelė. Mokymo(si) aplinkų formavimo bei panaudojimo pradinio ugdymo procese sprendžiamoji galia ir susiję švietimo dokumentai³.

Lygmuo	Sprendžiamoji galia	Dokumento pavadinimas
Tarptautinis (Europos Sąjunga)	ES komisija	• Strategija „Europa 2020“• Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa• Strateginė Europos programa „ET 2020“• Mokymosi visą gyvenimą memorandumas
Nacionalinis (Lietuvos Respublika)	LR Seimas	• Švietimo įstatymas• Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija• Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“

³ Sąrašas sudarytas selektyvumo, bet ne baigtumo principu.

	LR Vyriausybė	Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 metų programa
	Švietimo, mokslo ir sporto ministerija	Geros mokyklos koncepcija Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos Pradinio ugdymo bendroji programa Bendrųjų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymas: integruojamosios ir prevencinės programos 2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo planas Veiklos kokybės įsivertinimo metodika Mokyklos veiklos įsivertinimo modelis Išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas
	Sveikatos apsaugos ministerija	Higienos norma 21:2017
Savivaldybės (bendruomenė)	Savivaldybės administracijos direktorius	Savivaldybės administracijos veiklos planas
	Savivaldybės taryba	Savivaldybės strateginis veiklos planas
	Tėvai	Mokymo sutartis Tėvų savivaldos veiklos planas
Organizacinis (pradinė mokykla)	Vadovas	Strateginis mokyklos planas Metinis mokyklos veiklos planas Trumpalaikis mokyklos veiklos planas Metinė švietimo veiklos programa
	Steigėjas ⁴	Mokyklos įstatai (nuostatai ar statutas)
	Mokytojai	Metodikos grupių planai Teminiai planai Pamokos planai Mokyklos tarybos veiklos planas
Individualus	Pradinukai	Mokinių savivaldos veiklos planas

Kai kurie dokumentai yra labiau patariamojo pobūdžio, pvz., Geros mokyklos koncepcija (2015):

⁴ Pagal Švietimo įstatymą, tai gali būti mokyklos savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, savivaldybės vykdomoji institucija, savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) arba savininkas (dalyvių susirinkimas).

Koncepcijos paskirtis – būti universaliu šiuolaikinės mokyklos raidos orientyru, nurodančiu, kokie mokyklos bruožai laikomi vertingais bei pageidaujamais šalyje, paskatinti mokyklų bendruomenių kūrybiškumą bei ilgalaikes įvairių tipų mokyklų tobulinimo iniciatyvas. Koncepcija nenustato vieno konkretaus recepto, kaip tapti gera mokykla. Geros mokyklos modelis turėtų būti skaitomas kaip žemėlapis, padedantis keliauti geresnės, kokybiškesnės mokyklos link. Kiekvienai mokyklai suteikiama galimybė pačiai pasirinkti, <...> susidėlioti mokyklos tobulinimo kelią, paremtą įsivertinimu, mokyklos bendruomenės poreikiais ir susitarimu. (Geros mokyklos koncepcija, 2 ir 15 punktai).

Šiame ir kituose dokumentuose (t.y. „griežtuosiuose“ elementuose) yra numatytas „laisvųjų“ elementų veikimas. Mesonio (2010) teigimu, „švietimo dokumentų samprata yra dinaminė, o ne statinė kategorija“ (cit. iš Neifachas, 2014, p.12), todėl dokumentų turinys ir jų interpretavimo procesas yra neatsiejami. Būtent šiame procese atsiranda daugiausiai nesusipratimų, kurie veda į veiksmų sąstingį.

„Laisvieji“ elementai – tai tie, kuriuos sprendžia pats veikiantysis, atsižvelgdamas į „griežtuosius“ elementus. Tai yra terpė, kurioje vyksta kūrimo procesas. Pradinukui – tai individualus lygmuo, kadangi visų kitų lygmenų (tarptautinio, nacionalinio, savivaldybės ir organizacinio) jam yra „duotybė“ ir jis turi tik patariamąją, bet ne sprendžiamąją galią. Sprendžiamoji galia siejasi su atsakomybe. Mokslininkų tyrimai rodo, jog atskiros mokyklos visuomenės grupės (mokiniai, jų tėvai, mokyklos administracijos darbuotojai, vadovai) atsakomybę už mokyklos kūrimo fenomeną supranta skirtingai (Targamadzė, Žibėnienė ir Česnavičienė, 2018). Mokytojai teigia, jog jie yra mokyklos kūrėjai, kai tuo tarpu mokiniai ir jų tėvai yra įsitikinę, jog mokyklos kūrimo procese privalo dalyvauti ir jie. Taigi, kas iš tikrųjų turi, gali ir nori kurti šiuolaikinę mokyklą?

Mokyklos kūrimo pagrindą valstybiniu mastu teikia sumanios Lietuvos vizija, kurioje viena iš trijų pamatinių koncepcijų yra *Sumani visuomenė*, ir jos „trys milijonai kūrėjų!“ (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 5.6 punktas). Iškeliamas **socialinės bendrystės principas**, kuriuo remiantis kuriama veikli bei atsakinga visuomenė plečiant bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų savivaldą ir nurodant valstybės bei vietos valdžios institucijoms ją remti. Esminiu sėkmės veiksniumi įvardijamas švietimo institucijų ir visuomenės narių bendrystė. Tokiu būdu visuomenei suteikiamos „sąlygos pačiai kurti savo ateitį ir keisti aplinką, padedant savo kiemu ir baigiant valstybę. <...> Bendruomenėms ir nevyriausybiniams organizacijoms

suteiktos galios remiantis subsidiarumo principu pačioms spręsti daugumą su jomis susijusių klausimų“ (Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, 5.6 punktas).

Subsidiarumas – tai „sprendimų priėmimo principas, nustatantis, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriame jie yra veiksmingiausi“ (*Tarptautinių žodžių žodynas*, 2013, p.782). Subsidiarumo principas yra įtvirtintas Švietimo strategijoje:

„tobulinti švietimo reguliavimą atveriant kelius institucijų organizacinei įvairovei, <...> suteikti daugiau teisių ir atsakomybės mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms, dalyvių susirinkimams (savininkams) ir pačioms mokykloms. Siekti, kad didėtų parama švietimui privačiomis lėšomis, nemažinant skiriamų valstybės biudžeto lėšų. <...> Skatinti visuomenę reikšti nuomonę apie švietimo kokybę ir daryti jai poveikį“ (Švietimo strategija, 17.1 punktas).

Vadovavimasis *besimokančios* bendruomenės sutarimais yra vienas iš pagrindinių mokyklos sėkmės rodiklių. Būtent tokia bendruomenė lemia mokyklos veiklos modelio sukūrimą, edukacinių erdvių formavimą, ugdymo būdų pasirinkimą. Tokiu būdu „išrandama“ nauja mokykla (Geros mokyklos koncepcija, 7 ir 10 punktai). Šiame procese „pradinių klasių mokytojas su mokiniais, jų tėvais (globėjais), mokyklos švietimo pagalbos specialistais tariasi dėl mokinio individualių ir visos klasės ugdymosi tikslų ir rezultatų, ugdymosi proceso personalizavimo, aplinkos pritaikymo ir ugdymosi priemonių pasirinkimo.“ (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 46 punktas). „Planuodami ugdymo procesą mokytojai bendradarbiauja tarpusavyje. <...> Planuojant pamokų mokymosi uždavinius, mokymosi veiklas ir vertinimo kriterijus, rekomenduojama tartis su mokiniais. Su planais rekomenduojama supažindinti tėvus (globėjus, rūpintojus).“ (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 17.3 punktas). Švietimo kokybės sampratą kuria visuomenė, švietimo dalyviai ir strateginius sprendimus priimančios švietimo valdymo subjektai (Švietimo įstatymas, 37 straipsnis, 3 punktas).

Su mokyklos kūrimo sąvoka stipriai siejasi ir **mokyklų savarankiškumo** klausimas. 2015 metais projekte „Lyderių laikas 2“ buvo atkreiptas dėmesys į tai, jog mokyklų savarankiškumui didėti trukdo noras jas unifikuoti, o tuo pačiu ir kontroliuoti. Tyrimais išsiaiškinta, jog mokyklų savarankiškumo didinimo procesai nėra aiškiai suformuluoti ir išreikšti, todėl ir sunkiai įgyvendinami. Buvo imtasi iniciatyvos teisiniams pakeitimams, kurie įgalintų didesnę mokyklų savarankiškumą (Jurgaitis, 2015, p.22-23). Pagal Geros mokyklos koncepciją (2015), „ugdymo ir ugdymosi aplinka, ugdymas (mokymas), mokyklos darbuotojai, mokyklos bendruomenė ir jos mokymasis, lyderystė ir vadyba – yra veiksniai, lemiantys mokyklos misijos įgyvendinimą“ (10

punktas). Veiklios visuomenės vizijoje Lietuva „2030“ numatyta plėsti bendruomenių savivaldą: „valstybės ir vietos valdžios institucijos turi sąmoningai siekti perduoti visuomenei vis daugiau galių ir atsakomybės savarankiškai veikti, <...> stiprinti bendruomenes ir nevyriausybinės organizacijas, ugdyti bendruomenių lyderius ir remti pilietines iniciatyvas.“ (5.9.1 papunktis). Šią tendenciją atliepia Švietimo įstatymas, kurio 60-63 straipsniais reglamentuojamos mokyklos, savivaldybės švietimo, valstybės švietimo savivaldų struktūra bei veikla, o taip pat mokyklos bendruomenės narių dalyvavimas švietimo valdyme.

Individualiame lygmenyje kūrimo momentas slypi **dialogu** pagrįstame mokymesi, kurio metu ne tik gaunama informacija, bet ir eksperimentuojama, gimsta idėjos, sukuriamos prasmės, (Geros mokyklos koncepcija, 13.3). Tokiu būdu mokymasis tampa naujos realybės kūrimo įrankiu, formuojančiu besimokančiojo kasdienybę ir asmeninę erdvę. Šį principą suponuoja Valstybinėje strategijoje „Lietuva 2030“ įtvirtinti vertybiniai principai: dialogiškumas, kūrybiškumas, išradingumas, sėkmės kūrimas, generuojant ir įgyvendinant idėjas, saviraiška. Svarbi ugdomo žmogaus vizija: veržlus, savarankiškas, atsakingai ir solidariai kuriantis savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį (10 punktas). „**Vaikas pats** kuria ir įprasmina „savo pasaulį“ ir santykius su aplinkiniais, geba kelti saviugdodos tikslus, mokytis iš patirties ir įvertinti savo pažangą“. (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų 1 priedas, 10.1.4 papunktis). Mokėdamas kurti savo pasaulį vaikas mokės kurti savo mokyklą – tokią, kokia ji reikalinga, miela ir funkcionali.

Asmeninė mokymosi aplinka – tai erdvė, kuri apjungia visas fizines mokymo(si) erdves ir jas įprasmina. „Gyvenimas – tai intymi žmogaus sąveika su aplinka, kurioje atsiskleidžia jo prigimtis“ (Jovaiša, 2011, p.63). Higgins ir kt. (2005) tyrimai atskleidžia, jog mokiniams yra labai svarbu jausti erdvę kaip „savą“, t.y. jausits mokymo(si) erdvės savininkais (cit. iš Altman, 2015). Jucevičienė, Gudaitytė ir kt. teigia, jog „asmeninė mokymosi aplinka – tai kiekvieno žmogaus individualiai pagal jo mokymosi tikslus, gebėjimus ir patirtį identifikuojama aplinka“ (Valinevičienė, 2013, p. 93). Mokymo(si) aplinka – tai tik šaltinis, besimokantįjį supanti informacinė erdvė, kuri potencialiai gali tapti jo asmenine mokymosi aplinka. Eshach (2007) teigimu, asmeninę patirtį lemia besimokančiojo visa asmeninė ir genetinė informacija ir tokie veiksniai, kaip motyvacija ir lūkesčiai, ankstesnės žinios, interesai ir įsitikinimai, pasirinkimai ir kontrolė (Bartaševičius, 2012).

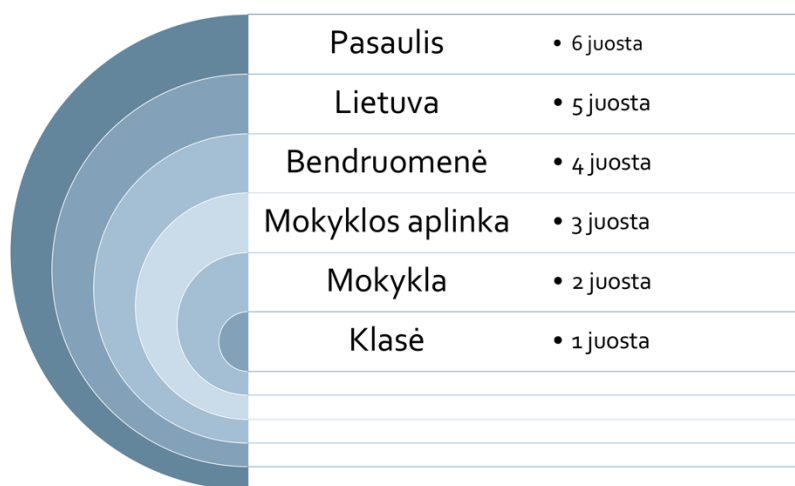
Viena iš kūrimo galimybių – **transformacijos momentas**, pereinant iš senosios į naująją švietimo paradigmą. 2017 metais aptariant EBPO⁵ rekomendacijas Lietuvai buvo pristatyta dešimt bendrojo ugdymo permainų (Ališauskas, Mokytojo TV). Viena iš permainų – ugdymo turinio ir aplinkos priemonėmis pereiti nuo mokymosi įsimenant prie pažintinio mokymosi. Tai tik viena iš

⁵ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

nedaugelio sričių švietime, kuri randasi virsmo būsenoje. Švietimo dokumentais siekiama „paskatinti esminius visuomenės pokyčius“ (Geros mokyklos koncepcija, 3.3 punktas) bei „sutelkti švietimo bendruomenės pastangas“ (Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 1.1 punktas) pokyčių įgyvendinimui. Prielaidos šio proceso vyksmui – mokyklų bendruomenių noras keisti mokyklą (Geros mokyklos koncepcija) ir Lietuvos piliečių tarpusavio pasitikėjimas, pagarba, iniciatyva ir ryžtas keistis („Lietuva 2030“). Požiūris į mokymo(si) aplinką kinta požiūrio į patį mokymą(si) kaitos kontekste. Tačiau Woolner, Thomas ir Tiplady (2018) dalinasi savo pastebėjimais, jog kaita yra sudėtingas procesas, reikalaujantis laiko, o kaita ne visada gali būti užtikrinama. Priestly ir kt. tai vadina „Inovacijų be pokyčių paradoksu“ (cit. iš Woolner et al., 2018, p. 224).

3. FIZINĖS MOKYMO(SI) APLINKOS SOCIO-GEOGRAFINIAI TIPAI

Šio skyriaus dizainas – „paukščio skrydžio žvilgsnis“ per Lietuvos bei pasaulio edukacijos prizmę pastebinti, kaip fizinės mokymo(si) aplinkos suvokimo paradigma plečiasi nuo klasės ribų per mokyklos pastato sienas, per mokyklos aplinkos erdves, per mokymosi namuose ribas, per vietinės bendruomenės naudojamas erdves, iki Lietuvos Respublikos sienų ir galiausiai išsiliejant į tarptautines erdves. Šiam tikslui pasirinkta šešių juostų struktūra, kurioje kiekviena juosta reprezentuoja tam tikrą socio-geografinį intervalą (žr. 3 pav.).

3 pav. Šešios socio-geografinės mokymo(si) juostos

3.1. Klasė (1 juosta)

Mokyklos klasė yra tam tikras prasminis vienetas, kurio kūrimui keliami dideli reikalavimai. Gražytė (2017) teigia, jog klasė yra esminė mokymo priemonė ir elementas, kuriame erdvinis organizavimas turi priklausyti nuo vaikų skirstymo į grupes pagal jų amžių. Antro ir trečio tūkstantmečio sankirtoje klasės (angl. *classroom*) poveikis ugdymui(si) buvo atidžiai tyrinėjamas įvairiais aspektais, teikiami „receptai“, kaip klasėje turi būti išdėstyti baldai, kokios spalvos turi dominuoti, kaip turi vykti efektyvus mokymas ir t.t. Vienas ryškiausių šio srauto atstovų, Richard Arends, tyrimais pagrindė klasės aplinkos bei joje vykstančių procesų poveikį mokymosi efektyvumui didinti (Arends, 1998). Lietuvos švietimo dokumentuose šios tendencijos atsispindi Higienos normoje 21:2017 (2011), kurioje numatomi griežti reikalavimai patalpų įrengimui, apšvietimui, mikroklimatui ir vėdinimui, vandens tiekimui ir t.t.

Daugelio mokslininkų dėmesys buvo sutelktas į ugdymo nuostatų ir klasės aplinkos sąveiką. Nustatyta, jog daiktinės aplinkos išdėstymas klasėje turi didelės įtakos ugdymo paradigmos raiškai

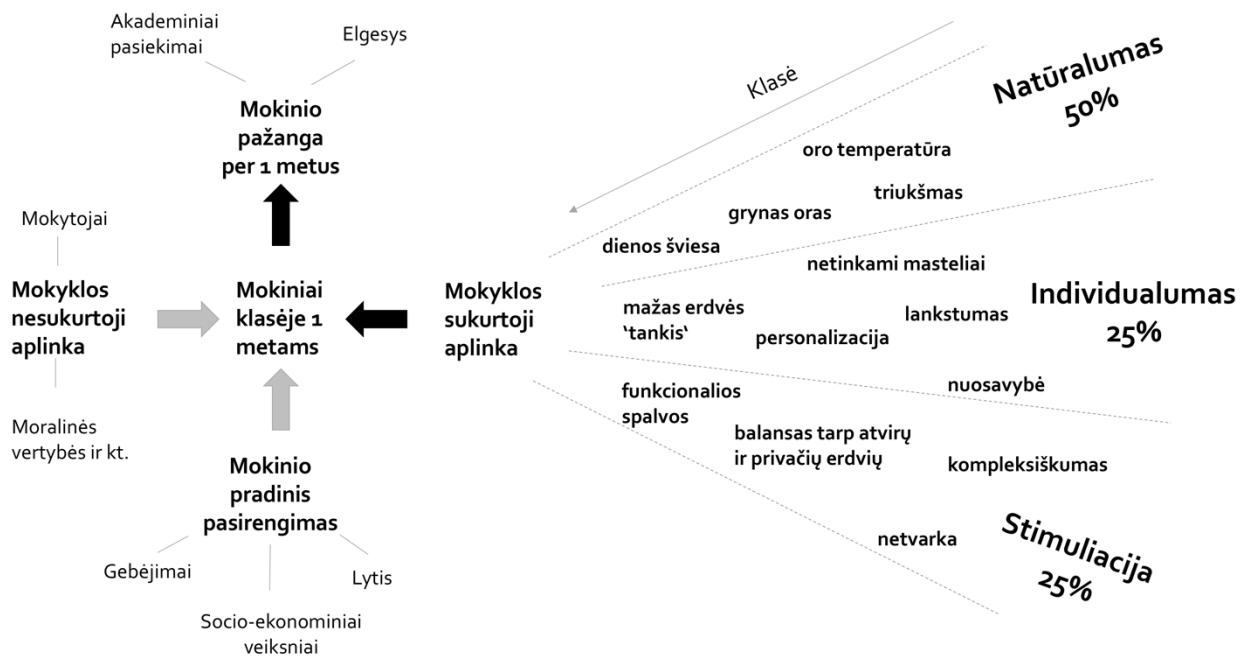
(Brukštutė, 2016; Fisher, 2005; Guney & Al, 2012). Tačiau naujausi Bodil Bøjer (2019) tyrimai ir praktika rodo, jog vien tik pakeitus mokymo(si) aplinką, nebūtinai pasikeičia mokymo(si) metodai ir praktika, dėl to nemažai mokyklų jaučia mokymo(si) aplinkos ir proceso neatitikimą.

Kita vertus, Higgins ir kt. (2005) teigia, jog, mūsų požiūris į mokymo(si) procesą keičiasi nepaisant nepasikeitusios klasės aplinkos (iš Altman, 2015). Ieškoma optimalių klasės išdėstymo būdų, kurie geriausiai atitiktų ugdymo teorijų raiškos reikalavimus (Guney & Al, 2012).

Poderienė (2006) straipsnyje *Ugdymo aplinkos tobulinimas ergonominėmis priemonėmis* apibrėžia mokyklinės daiktinės aplinkos sampratą: „tai patalpa (kabinetas) su joje esančiais baldais, informacinėmis ir techninėmis mokymo priemonėmis“ (p.105). Šią aplinką sudaro erdvinė sandara, baldai, techninė įranga, energijos šaltiniai, kontrolės ir saugos priemonės, tinkamas darbo vietų išdėstymas ir aprūpinimas būtinomis veiklos priemonėmis (Kučinskas ir Poderienė, 2006, p.51). Pagal *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose* nustatytus reikalavimus (2016), mokymo(si) erdvė turi būti (pirmas priedas, 9 skyriaus 2,3 ir 6 punktai):

- Funkcionali (pritaikyta mokinių poreikiams)
- Mobili (klasėje galima sukurti mažesnes erdves)
- Erdvi (pakanka vietos judėti ir ilsėtis)
- Ergonomiška (saugi, higieniška)
- Estetiška (jauki, skoninga, eksponuojanti mokinių darbus)
- Kūrybiška (skatinanti besimokančiuosius mąstyti, eksperimentuoti)

Fred I. Steele teigimu, tam, kad klasėje vyktų efektyvus mokymas(is), klasė turi atitikti 5-is pamatinius architektūrinius principus: „saugumas ir pastogė, malonumas, simbolinis identifikavimas, užduočių atlikimo priemonės ir socialinis kontaktas“ (cit. iš Altman, 2015, p. 548-549). Peter Barrett ir kt. (2015) teigimu, „nėra tokio dalyko kaip „gera“ ar „bloga“ mokykla, bet labai aišku, kad yra labiau ar mažiau efektyvios klasės“ (p.130). Jis su kolegomis atliko išsamius tyrimus 153 klasėse (27 pradinėse mokyklose), naudodami holistinę aplinkos – žmogaus veiklos modelį, tirdami kaip klasės aplinka veikia mokymosi pasiekimus. Jie nustatė 3 pagrindinius faktorius, kurie turi didelę įtaką mokymuisi: natūralumas, individualumas ir stimuliacija. Buvo nustatytos tam tikros klasės savybės, kurios daro įtaką mokymosi procesui (žr. 4 pav.). Bendra tendencija yra ta, jog geriausia yra vidutinio intensyvumo stimuliacija, renkantis daiktinės aplinkos išdėstymą patalpoje. Nuosavybės jausmas kuriamas eksponuojant vaikų darbus, pridendant klasės dizainui išskirtinių bruožų, o taip pat renkantis aukštos kokybės suolus bei stalus.

4 pav. Fizinė klasė savybių įtaka mokymuisi (Pagal Barrett et al., 2015⁶)

Lietuvos mokslininkai pastebi, jog ugdymo procesą vykdydami tik klasės ribose mokytojai dažnai jaučiasi izoliuoti, o nuo to kenčia mokyklos bendradarbiavimo kultūra (Želvys, 1999). Pedagogai bei mokyklų vadovai yra raginami mokymo(si) procesą vykdyti ne tik klasėse, bet ir kitose mokyklos erdvėse.

3.2. Mokykla (2 juosta)

Šiai juostai priskiriamas mokyklos pastatas su visomis jame esančiomis erdvėmis. Projektuodami naujus mokyklų pastatus architektai turi atsižvelgti į naujus ugdymo(si) bei mokymo(si) reikalavimus. Šiuo metu ypač aktualios atviros, lengvai performuojamos, mobilios, specializuotos erdvės, kurios Geros mokyklos koncepcijoje įvardinamos kaip „klasės be sienų“. Kiekviena pastato erdvė planuojama taip, jog būtų maksimaliai efektyvi, estetiška, funkcionali, stimuliuotų besimokančiųjų vaizduotę. Mokiniam tai turi būti ta vieta, kur gera būti, tuomet ten bus gera ir mokytis. Pagrindinis „klasės be sienų“ tikslas – suteikti galimybę mokytis pakaitomis savarankiškai ar grupėje, vystant prigimtines besimokančiojo galias (Neifachas, 2013, p. 98). Atvirų mokymo(si) erdvių (angl. *open classroom*) temą JAV mokslininkai tyrinėjo jau praeito šimtmečio 9 dešimtmetyje: Peterson (1980), Hetzel, Rasher, Butcher & Walberg (1980), Madamba

⁶ Susisteminti ir pateikti duomenys iš Barrett et al. (2015) straipsnio 12 lentelės „The main classroom characteristics that support the improvement of pupil’s learning“, 2 pav. „Overview of HEAD research design (with examples of BE factors)“ ir tyrimo aprašymo 128-130 p.

(1980), Giaconia & Hedges (1982) ir kt. Naujausi mokslininkų tyrimai rodo, jog lanksti mokymo(si) erdvė (angl. *flexible learning space*) teigiamai veikia ilgalaikius mokymosi rezultatus ir yra žymiai palankesnė mokinių bendravimui, bendradarbiavimui ir įtraukiam sąlyčiui su mokymosi turiniu nei tradicinė klasės aplinka (Kariippanon, Cliff, Lancaster, Okely & Parrish, 2019). Tai sudaro palankią terpę *individualizuotam ir į mokinį orientuotam, bendradarbiavimu grįstam mokymui bei XXI a. kompetencijų koncepcijos raiškai*, kuri šiuo metu švietimo politikoje yra aktuali Lietuvos ir pasaulio mastu.

Wesley Imms su kolegomis 2018 metų simpoziume *Transitions18*, vykusiame Melburne, teigė, jog kompleksinio problemų sprendimo gebėjimui didelę pagalbą teikia tokios mokymo(si) erdvės, kurios daugiafunkcinės, patogios, įtraukios, pasižymi įvairove, technologijų gausa. Susan Wolff (2012) išskyrė 32 dizaino elementus, kurie yra palankiai veikia projektinį mokymąsi (angl. *Project-based learning*). Nustatyta, jog tokie paradigmai reikalingos specifinės funkcinės erdvės. Kenn Fisher (2005), teikdamas rekomendacijas Australijos Viktorijos valstijos mokyklų tinklo pertvarkos projektui, taip pat išskyrė funkcionalumo svarbą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Funkcinės erdvės pagal Fisher ir Wolff

K. Fisher (2005) Multi-modalinis mokymasis	S. Wolff (2012) Projektinis mokymasis bendradarbiaujant
Bendradarbiavimo inkubatorius	Susirinkimų erdvės
Grupinio mokymosi erdvė	Planavimo erdvės
Pristatymų erdvė	Mokymosi išteklių erdvės (pvz., biblioteka, medijos, technologijų kabinetai)
Mokytojų susitikimo erdvė	Tyrimų ir atradimų erdvės
Individuali erdvė	Gamybos erdvės
„Nusišalinimo“ erdvė	Praktikos erdvės
Darbų pristatymo erdvė	Pristatymų erdvės
Mokymosi lauke erdvės	Bendruomenės erdvės
Projektinio darbo erdvės	Tiesioginio mokymo vietos
Specializuotos laboratorijos	Neformalios mokymo vietos
Mokymosi priemonių saugykla	Ramios vietos apmąstymams
Asmeninė mokinio erdvė	

Peter C. Lipman ir Elizabeth Matthews (2018) patebi, jog inovatyvias mokymo(si) aplinkas (angl. *Innovative learning environment*) apibūdinantys terminai visgi nėra aiškiai apibrėžti, o tam tikros pastato savybės, visuotinai apibūdinančios *ateities pastato* (angl. *future-focused building*) savybes, kaip atvirumas, integruotos ar lanksčios erdvės, yra dviprasmiški ir mokslškai nepagrįsti. Pastatas, kuris gali atrodyti kaip labai naujoviškas, nebūtinai palaikys mokymo(si) procesą tokiu būdu, koku yra tikimasi. „Užuot matę ši kambarį vien kaip keturias sienas, tarp kurių vyksta klasės susitikimas, turėtume būti padrąsinti vaizduotėje iš naujo susikurti šią erdvę kaip tokią, kuri teikia

įvairias mokymosi galimybes“ (Lipman & Matthews, 2018, p.64). Tokiu būdu visas mokyklos pastatas tampa ugdymo priemone (Gražytė, 2017; Nuikkinen iš Brukštutė, 2016).

Mokyklos pastato erdvių panaudojimo efektyvumas priklauso nuo to, kokios ir kaip suinteresuotos grupės dalyvauja jų įprasminime, o jei įmanoma, ir planavime (Bøjer, 2019). Optimaliausias rezultatas pasiekiamas, kuomet yra naudojamas bendro projektavimo modelis (angl. *participatory design* arba *design down process, co-designing*) (žr. 5 pav.).

5 pav. Pastato erdvių bendro projektavimo modelis (Pagal Sigurðardóttir & Hjartarson, 2016)

Svarbi, daug lemianti yra priešprojektinė fazė, kurioje ypatingai svarbus mokinių ir mokytojų dalyvavimas, kadangi tai leidžia jiems pasijusti mokymo(si) erdvės šeimininkais, turinčiais teisę ir galimybes ją keisti bei kūrybiškai panaudoti. Jau minėti Barrett, Davies, Zhang, & Barrett (2015) tyrimai atskleidė, jog tarp mokymo(si) proceso ir tarp architektūros dizaino elementų, kurie teikia unikalumo, savininkiškumo pojūtį yra reikšmingas tarpusavio ryšys. Lietuvoje taip pat reiškiasi šios tendencijos, vienas iš kūrybiškų pavyzdžių – 2018 metais atidarytas Grigiškių „Saulės“ mokyklos pradinis skyrius, kur mokiniai gali piešti ant sienų (15 min, 2018).

Problema – senos statybos pastatai, kurių Lietuvoje yra didžioji dauguma. Jie taip pat performuojami, naujinami, stengiamasi išnaudoti iki šiol ugdymui nenaudotas erdves – koridorius, praėjimus, laiptines ir kt. „Esamos sovietmečiu statytų mokyklų ugdymo(si) erdvių sąlygos neatitinka šiuolaikiniam ugdymo procesui keliamų reikalavimų ir nesudaro prielaidų siekti aukštesnių mokymosi rezultatų, nes ugdymo(si) erdvės nėra pritaikytos vaikų kūrybingumui ugdyti pagal jų amžių, individualioms jų veikloms ir darbui grupėse“ (Gražytė, 2017).

3.3. Mokyklos aplinka (3 juosta)

Tai yra mokyklos pastatą supanti aplinka. Ugdomajai veiklai lauke pradinėse mokyklose dėmesio skiriama nedaug. Dažniausiai mokyklą supančių aplinkų įvairovė priklauso nuo individualių vietos bei mokyklos bendruomenės pastangų, o jų edukacinė paskirtis netikslinga (Kučinskienė ir Gerikienė, 2017). Vaikai išnaudoja šią erdvę pertraukų metu, o kartais ir tai dėl saugumo yra draudžiama. Labiausiai į mokyklą supančias aplinkas orientuojasi alternatyvios mokyklos, kurios ugdymo procesą dalinai vykdo mokyklos pastato išorinėse erdvėse, pvz., Smiltynų Žalioji bei Kardoku gamtos mokyklos, Melkio, Vilniaus Valdorfo Žalioji bei Demokratinė mokyklos. Yra ir viena šiuo metu veikianti pradinė lauko mokykla, kurioje vaikų ugdymas organizuojamas lauke. Šių mokyklų praktika rodo, jog ugdymo procesą organizuojant lauke tarsi savaime išsprendžia hiperaktyvaus vaikų elgesio keliami iššūkiai bei patyčių problema, stiprėja vaikų fizinė bei psichinė sveikata.

2018 m. iš 851 mokyklos, kurios dalyvavo NMVA įsivertinime, 5,8% mokymąsi ne mokykloje laiko stipriuojų savo veiklos aspektu, o 3,5% - edukacines išvykas (įsivertinimo punktas 3.2.1). 2,8% mokyklų stipriuojų aspektu laiko ugdymo(si) aplinkos estetiškumą (3.1.2 punktas). Mokyklos teritorijos panaudojimas ugdymui buvo įvertintas kaip silpnasis veiklos elementas (2,6% mokyklų).

Pagerinti situacijai ir atkreipti ugdytojų bei ugdytinių dėmesį į juos supančią aplinką pradėtos rengti švietimo įstaigų apžiūros – konkursai, kuriuos rengė Aplinkos ir švietimo ministerija ir kurie sulaukė didelio švietimo organizacijų susidomėjimo. Svarbi ir įdomi iniciatyva – VGTU Architektūros fakultete organizuojamos akademinės kūrybinės dirbtuvės „Šiuolaikinės ugdymo erdvės“, kurios 2016 buvo skirtos pradinių mokyklų ugdymo aplinkų pertvarkoms. 2017 metais organizuota mokslinė konferencija „Švietimo architektūra“ (Riaubienė, 2017). Kučinskienė ir Gerikienė (2017) aprašo lauko klasės teikiamas „privilegijas“:

Lauko klasės sukuria balansą – jei vaikui sekasi sunkiau mokintis, tai lauke jam tai pavyksta lengviau (Winterbottom, Wagewnfeld, 2015). Tai efektyvus būdas vaiką supažindinti su gamta per tyrimą, gamtos vertinimą. Čia jie gali pažinti ne tik gamtą, bet ir save. Lauko klasės turėtų būti su lanksčia erdve, kurioje galima pasijausti ir kaip laboratorijoje, ir kūrybiška rašymo erdve. Erdvė turėtų būti atvira, užpavėsinta, neperkrauta, su sandėliavimo vieta įrankiams (p. 41).

Pagal pradinio ugdymo programos bendruosius ugdymo planus (2019), vieną ketvirtąją ugdymo laiko rekomenduojama organizuoti ne mokykloje: gamtamokslinių gebėjimų ugdymui

siūlomos tyrinėjimams palankios aplinkos (pvz., parkas, miškas ir pan.), o socialiniams gebėjimams – socialinės bei kultūrinės terpės pažinimui palankios aplinkos, pvz., visuomeninės, bendruomenių, kultūros institucijos (45.3.1 ir 45.3.2 papunkčiai).

Mokyklą supančios aplinkos ypatingai aktualios gamtamokslinio ugdymo atstovams, kadangi tokių aplinkų pažinimas atitinka gamtamokslinio ugdymo pagrindinį tikslą – įvesdinti mokinių į gamtinę aplinką (Pradinio ugdymo bendroji programa, 5.5. punktas). „Tyrinėdami artimą aplinką, mokiniai natūraliai įsitraukia į ją, pamilsta ir ugdymo įstaiga tampa gyvas tos aplinkos centras” (Gerulaitis, 2017, p.132). Į tokį tyrinėjimą galima įpinti dailės, geografijos, chemijos, fizikos, technologijų užduotis. Svarbus raktas į mokymosi sėkmę šioje plotmėje yra patyriminis mokymasis, kuris išėjus į mokyklą supančias erdves, įgauna tikrąją prasmę. Tokiu būdu yra vystomas mokinių konkretus mąstymas, suteikiant jiems galimybę patiems susikurti supančio pasaulio vaizdą. Š. Gerulaitis (2017) pateikia išsamų ugdymo įstaigų fizinės aplinkos komponentų sąrašą:

- Architektūrinės – erdvės aplink teritorijoje esančius pastatus
- Žemės darbų – bandymų sklypeliai, kompostinės aikštelės
- Botaninės erdvės – gėlynai, Lietuvos ir kitų kraštų medžiai
- Rekreacinės ir poilsio zonos
- Žaidybinės erdvės, nuotykių, kelionių maršrutai
- Kūrybinės dirbtuvės
- Lauko klasės
- Sporto aikštynai
- Reprezentacinės ir išskirtinės vertės erdvės
- Tikslinės paskirties erdvės (dviračių stovėjimo aikštelės ir kt.)
- Natūralios gamtos laukymės ir miškeliai (p.133)

Remiantis 2017 m. atliktu lauko erdvių aplink mokyklas tyrimu buvo padarytos šios išvados:

- Mokymo (si) aplinka kuriama vadovaujantis funkcionalumo, šiuolaikiškumo, estetiškumo, ergonomikos bei žmogaus saugos principais, tačiau edukacinis aspektas šiuo metu nėra prioritetas.
- Ikimokyklinių įstaigų ir bendrojo lavinimo mokyklų aplinkos analizė parodė, kad jos atitinka galiojančius norminiuose dokumentuose apibrėžtus reikalavimus. Tačiau jų lauko erdvė neišnaudojama edukacijai.
- Mokymo(si) aplinka turi suformuotas erdves, tik jai trūksta charakterio, vaikų „sugražinimo“ į lauką. Tikslinga suformuoti aplinką taip, kad ji tarnautų ugdymo

procesui, kurtų darnią, draugišką ir saugią aplinką, patrauklią ir suprantamą visiems, kurie dalyvauja jos kūrime. (Kučinskienė ir Gerikienė, 2017, p.41)

Kaimo mokykla – vieta, kur gali skleistis *patyriminis* mokymasis, vykti įvairių įgūdžių lavinimas, turtinga aplinka, yra daug ką stebėti, o mokyklos kultūra persmelkta bendruomenės aktualijomis.

„Pradinio ugdymo programose akcentuojama, kad reikia siekti racionalaus ir jausminio pažinimo dermės, sieti ugdymą su gyvenimiškomis situacijomis, aplinkos – regiono, miesto, mokyklos – ypatumais. Ypač pradinėje mokykloje turi būti dedami aiškūs vaiko santykio su aplinka, kitais žmonėmis, pačiu savimi pamatai.“ (Gerulaitis, 2017, p.134).

Vienas iš keturių valstybinių tikslų švietimo srityje nuo 2012 iki 2022 metų yra užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, kurio įgyvendinimui numatyta „turtinti mokymosi, praktinio taikymo aplinką mokyklose, plėsti neformaliojo švietimo mokyklų spektrą ir visų mokyklų veiklos įvairovę“, (Švietimo strategijos 2 skyrius, 19.2 punktas), o taip pat „sukurti įvairesnes paskatas ir sąlygas mokytis bet kurio amžiaus asmeniui, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, net ir atokesnėse kaimo vietovėse“ (Švietimo strategija 2 skyrius, 12.2 punktas). Rengiant strategiją buvo įvardinta problema: „mažėjant bendrojo ugdymo mokyklų skaičiui kaimo vietovėse, kaimo gyventojai susiduria su sudėtingomis bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo prieinamumo galimybėmis, reikalaujančiomis didesnių finansinių ir laiko sąnaudų.“ (Švietimo strategija 2 skyrius, 18.4 punktas). Numatyti tikslai šiai problemai spręsti: įvesti naują finansavimo modelį „pinigai paskui mokinį“, ir „finansinius mechanizmus švietimo sistemos aprėpčiai regionuose didinti“ (19.2 punktas).

3.4. Bendruomenė (4 juosta)

Šiai juostai priklauso teritorinės bendruomenės disponuojamos erdvės. Švietimo dokumentuose nurodoma, jog ugdymo procesas gali būti organizuojamas ne tik mokykloje, bet ir įvairiose erdvėse, esančiose aplink mokyklą ar vietos bendruomenėje. Tai gali būti parkai, artimiausia gamtinė aplinka, muziejai, atviros prieigos centrai ir kt. Šios erdvės turėtų būti naudojamos kūrybinei, pažintinei, meninei veiklai, kuri turi būti organizuojama pagal ugdymo turinį bei mokinių poreikius, ir kuriai mokykla privalo skirti tam tikrą pamokų skaičių (Pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo planas, 2019, punktai 22.2.5 ir 22.4). „Mokymo(si) aplinką sudaro mokyklos, namų, gamtos, socialinė ir kultūrinė bendruomenės aplinka. Fizinė ir virtuali mokymo(si) aplinka yra saugi, sveika, lengvai pertvarkoma ir tikslingai panaudojama pagal

mokymosi tikslus“ (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 2015, 59 punktas).

Prie šios juostos galima priskirti mokymąsi namuose. Tokia mokymosi forma yra organizuojama pagal Mokinių mokymo stacionarinėje asmens sveikatos priežiūros įstaigoje ir namuose organizavimo tvarkos aprašą (2012) ir taikoma tik esant ligai arba tam tikroms patologinėms sveikatos problemoms.

Miesto mokykla. Bendruomenines erdves geriausiai gali išnaudoti mokyklos, esančios miestuose, kadangi ten randasi muziejai, bibliotekos, įvairūs edukaciniai, kultūriniai centrai, kai tuo tarpu aplink mokyklos pastatą esanti erdvė (3 juosta) yra ne tokia įvairi ir dažnai ribota. Miestas, Roy Strickland teigimu, yra tarsi išsiplėtusi klasė, kurioje yra išdėstytos erdvės žinių konstravimui. Tokiu būdu jis tampa *Mokymosi miestu* (angl. *City of learning*) (iš Silverwood, 2010). „Mokyklos yra svarbi miesto infrastruktūros dalis. Geros mokyklos gali padėti vystyti geram miestui.“ (Silverwood, 2010, p.4).

Svarbus aspektas mokyklos ir miesto abipusiuose mainuose yra mokyklos pastato miesto reikmėms panaudojimas. Bendruomenei gali būti naudingos mokyklos pastato erdvės, tokios kaip vestibulis, sporto salė, kompiuterių kambarys ir pan. Taip mokykla tampa bendruomenės mokymosi centru, kuris yra labai palanki terpė *mokymosi visą gyvenimą* koncepcijos raiškai. Socialiniam mokymo(si) aspektui įgavus didžiulę svarbą, į mokyklas imta žiūrėti kaip į miesto atspindį funkcinę ir net architektūrinę prasme. Herman Hertzberger 2008 m. iniciavo architektūrinio dizaino kryptį „Mokykla – miestas“ (angl. *School as a city*), kuri suponuoja mokyklos suvokimą, tarsi ji būtų mažas miestas su savo gatvėmis, skverais, namais (iš Moniz & Ferreira, 2016). Iš kitos pusės, pačiam miestui buvo suteiktas mokymosi erdvės statusas. Gonçalo Moniz and Carolina Ferreira (2016) manymu, „miestas yra didelė mokykla, kur mokymosi procesas neturi ribų, t.y. miestas yra mokymosi erdvė *par excellence*“ (p.131).

David Barnum TEDx konferencijoje, vykusioje 2018 m. sausio mėnesį, dalinosi savo patirtimi, kuomet su pradinukų klase savaitei mokymosi procesą perkėlė į miesto Akvariumą, kur jie stebėjo, mokliškai tyrinėjo ir aptarinėjo vandens gyvūnų gyvenimą. Jo teigimu, tai buvo ne „klasė bendruomenei“, bet „klasė kaip bendruomenė“, kitaip tariant, klasė bendruomenėje. Ji įkvėpė Gillian Susan Kydd idėjos, išdėstytos jos disertacijoje *Seeing the World in 3D: Learning in the Community* (2005) ir pasklidusios visoje Kanadoje, Šiaurės Amerikoje ir Singapūre „Atviros sąmonės“ (angl. *Open minds*) programos forma. 2017 m. pagal šią programą mokėsi apie 20 000 mokinių, vis daugėja bendruomeninių erdvių, kurios įsijungia į projektą ir priima mokinius savaitiniams tyrinėjimams. Kydd teigimu, pagrindinis komponentas yra laikas: laikas sustoti ir pastebėti aplink esantį pasaulį. Pagrindiniai programos bruožai yra šie:

- ilgas stebėjimo laikotarpis kiekvieną dieną - laikas susikaupti ir apmąstyti
- mokytojas yra „vairuotojo vietoje“, o vietos darbuotojai - padėjėjai
- vietos darbuotojai suteikia mokiniams ekspertinių žinių ir patirties
- mokiniai fiksuoja savo pastebėjimus ir mintis rašydami ir piešdami sąsiuvinyje
- su vaikų grupėmis dirba tėvai ir kiti savanoriai
- savaitė yra tarpdisciplininė, t.y., tarpusavyje derinami tokie dalykai kaip matematika, gamtos mokslai ir socialinės studijos (Kydd, 2005, p.24)

Tokio pobūdžio ekperimentinis, kontekstualus mokymasis, kuomet vaikai gali tyrinėti savo pačių idėjas, turi ilgalaikį poveikį: mokytojai įgytas patirtis įpina į ugdymo turinį ištisus metus, o tėvai keletą metų stiprina vaikų įgytas patirtis ir jomis remiasi. Mokytojai stebisi vaikų gebėjimu sutelkti dėmesį, klausinėti, ir ypatingai tų vaikų, kurie mokydami klasėje nerodo tokios iniciatyvos, jų pasiekimai prasti. Tyrimais patvirtinta, jog vaikų raštingumas padidėja 24%, kadangi mokiniai įgytas kompetencijas, mąstymo įpročius bei įgūdžius, kaip problemų sprendimas, aprašymas, koncepcinis mąstymas, ir toliau geba naudoti klasėje. „Jie mato pasaulį kitaip“ (Kydd, 2005, p.76). Tokie projektai suvienija vietos bendruomenę – mokyklos bendruomenė, tėvai, socialiniai partneriai, rėmėjai susitelkia bendram tikslui – sudaryti terpę įdomioms vaikų mokymosi patirtims. Taip įgyvendinama *Atviros sąmonės* vizija (Barnum, 2017; Kydd, 2005).

Lietuvoje į mokymąsi bendruomenėje taip pat atkreiptas ypatingas dėmesys. „Vis dažniau ugdymo procesas organizuojamas kitose aplinkose. Ugdymo procesas vykdomas parkuose, mokyklos, miesto, miestelio aplinkose. <...> Pavyzdžiui, lietuvių kalbos ir literatūros pamokų organizavimas miesto / miestelio bibliotekoje“ (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendriesiems ugdymo planams įgyvendinti, 2019, p.5). Nustatyta, jog gamtos mokslų programoje eksperimentinei veiklai būtų skiriama ne mažiau kaip 30% ugdymo laiko. Minimoms įvairios kitos mokymo(si) aplinkos: muziejai, bažnyčia, šalia mokyklos esantis miškas, lauko klasė, miesto stadionas, vieta prie ežero. Pateikiamos nuorodos, padėsiančios ugdytojams įgyti naujų idėjų, kaip ugdymo procesą organizuoti kitaip: edukacinė programa „Jaunojo tyrėjo laboratorija“, „Kinas mokyklai“, „Mokausi iš kino“, „MoMoLab“, ir kt.

Šaltinis, atspindintis šias tendencijas – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išleistas gerųjų mokyklų patirčių gidas „Kaip mokyti įdomiau?“. Iš 35-ių pateiktų pavyzdžių, 16-a skirta pradinėms mokykloms (kai kurios mokyklos vaikų amžiaus skiltyje įtraukia pradinės klases, tačiau jų veiklos projektuose neaprašo, todėl iš pateiktos informacijos negalima spręsti, kaip ir kokiose

veiklose dalyvauja pradinukai). 11-a įrašų iš 16-os, kurie susiję su skirtingų aplinkų naudojimu, glaustai patekti 4 lentelėje. Iš lentelės duomenų matyti, jog dažniausiai pradinio ugdymo organizavimas kitose aplinkose, išskyrus klasę, asocijuojasi ne su mokymusi netradicinėse erdvėse, o su ugdymo proceso organizavimu ne pamokos forma. Daugeliu atvejų į procesą įtraukiama bendruomenė – tėvai, seneliai, mokytojai, socialiniai partneriai ir kt., o tai atspindi Lietuvos švietimo viziją.

4 lentelė. **Pradinio ugdymo organizavimas pagal socio-geografines juostas**⁷

Juosta 1	Mokykla 2	Projektas / inovacija 3	Aprašas 4
2,3,4	1. KALVARIJOS SAVIVALDYBĖS SANGRŪDOS GIMNAZIJA	Mokymasis netradicinėse erdvėse	Edukacinės, kultūrinės, projektinės veiklos, pamokos netradicinėse erdvėse
		Ugdymo proceso tolygumo užtikrinimas baigiantis mokslo metams	
2,3,4	2. KLAIPĖDOS SIMONO DACHO PROGIMNAZIJA	10 patyriminio ugdymo dienų	Dalykinės programos, nukreiptos į patyriminį ugdymą (4 val. Per dieną) Dalyvauja visi mokyklos mokiniai ir mokytojai, tėvai
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Socialiniai partneriai sudaro galimybes naudotis jų baze praktinėms veikloms atlikti Mokytojas renka erdves mokykloje ir už mokyklos
4	3. ŠILUTĖS R. KINTŲ PAGRINDINĖ MOKYKLA	„Mokymo(si) kitaip“ dienos	15 dienų veiklos vyksta skirtingose erdvėse
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Dalyvauja socialiniai partneriai, visi mokiniai, mokytojai, dalis mokinių tėvų
5,6	4. KAIŠIADORIŲ R. ŽIEŽMARIŲ GIMNAZIJA	Apie 100 kryptingų ekskursijų ir išvykų kasmet	Ekskursijos ir išvykos organizuojamos į kitus miestus ir juose esančius objektus bei renginius, tačiau gimnazijos mokiniai dažnai lankosi ir užsienio šalyse
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	
2,3,4	5. PANEVĖŽIO ROŽYNO PROGIMNAZIJA	Didelis dėmesys neformaliajam švietimui	Neformaliojo švietimo veikloms vykdyti mokykla yra sukvietusi socialinius partnerius Burelių veiklas, netradicines dienas dažnai organizuoja ne mokykloje, o kitose erdvėse
		Neformaliojo ir formaliojo švietimo derinimas ugdant mokinius	Mokyklos pastato ir kiemo erdvės pritaikytos įvairiam ugdymui: koridoriai, laiptinės mokinių dekoruotos mokslo temomis, kieme augantys medžiai sužymėti ir aprašyti, vaistažolių daržas, mokyklos sodas kasmet prižiūrimas mokinių
4	6. KAUNO R. GARLIAVOS JONUČIŲ PROGIMNAZIJA	Ugdymas(is) ne pamokos forma	Ugdymas(is) vyksta orientuojantis į bendruomenės, kitų socialinių partnerių bendradarbiavimą, individualius mokinių ugdymosi poreikius
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	2017–2018 mokslo metais organizuotos įvairios integruotos ugdomosios veiklos už mokyklos ribų

4 lentelės tęsinys 29-ame puslapyje

⁷ Lentelė sudaryta pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pateiktą leidinį „Kaip mokyti įdomiau?“, 2019.

4 lentelės tęsinys

1	2	3	4
2,3,4,5	7. KAUNO JUOZO GRUŠO MENŲ GIMNAZIJA	Plenerai / Meninės akcijos per ilgias pertraukas/ "Dovana mokyklai"	Kūryba gamtoje Plenero metu sukurti eskizai vėliau tampa savitų improvizacijų pagrindu, kūriniais, kurie sėkmingai dalyvauja įvairiose parodose, projektuose, konkursuose.
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Mokiniai meno kūrinius eksponuoja mokyklos erdvėse
5	8. ŠIAULIŲ R. RAUDĖNŲ MOKYKLA-DAUGIAFUNKCIS CENTRAS	Edukacinių išvykų ir integruotų veiklų planas „Mokykla be sienų“	Kiekviena klasė kartą per mėnesį dalyvauja edukacinėje išvykoje
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	22 išvykos ir pamokos netradicinėse erdvėse (Vilniuje, Kaune, Papilėje, Plungėje, Kelmėje, Kražiuose ir kitur)
2,4	9. KAUNO SUZUKIO PRADINĖ MOKYKLA	Tematinės integruoto ugdymo savaitės	Organizuojama vidutiniškai kartą per du mėnesius Pamokos pagal poreikį vyksta ne tik klasėse, bet visose mokyklos patalpose
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Pamokas gali vesti ne tik mokytojai, bet ir mokinių tėvai, socialiniai partneriai, patys vaikai
4,5	10. KAUNO ŠV. KAZIMIERO PROGIMNAZIJA	„Mokomės kitaip“	Projektui skiriamos 5 papildomos ugdymo dienos netradicinėms, patyriminėms veikloms
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Lavinimas vyksta per ekskursijas, susitikimus su įdomiais žmonėmis, žaidimus, tiek progimnazijoje, tiek netradicinėse erdvėse bendradarbiaujant su socialiniais partneriais
4	11. UKMERGĖS RAJONO DELTUVOS PAGRINDINĖ MOKYKLA	Knygų Kalėdų mugė	Organizuojama Knygų Kalėdų mugė
		Ugdymo proceso organizavimas ne pamokos forma	Šventėje dalyvauja tėvai, seneliai, socialiniai partneriai

3.5. Lietuva (5 juosta)

Ši juosta apima bendruomenines erdves visoje Lietuvoje. Čia svarbūs faktoriai – lėšos ir transportas. Dažniausiai pradinukai gali tyrinėti Lietuvą ekskursijų, pažintinių kelionių metu, lankydami įvairiuose renginiuose. Vienas iš svarbiausių edukacinių renginių – švietimo inovacijų paroda “Mokykla”, kurią rengia Švietimo ir mokslo ministerija. Jau nuo 2015 metų parodos tematika atspindi mokyklos be sienų koncepciją. Į šią parodą suvažiuoja švietimo bendruomenė iš visos Lietuvos, kviečiami svečiai iš užsienio. Įdomi, daug moksleivių ir mokytojų sutraukianti „Knygų mugė“, daugybė kitų edukacinių ir pramoginių renginių įvairiose Lietuvos vietose. Tai taip Lietuvos mokyklų mainų ir bendradarbiavimo pavyzdžiai, kaip Žemynos gimnazijoje kasmet vykstanti paroda „Mokykla be sienų“ ir pan. Kaip matome iš 4 lentelės, 4-ios mokyklos vykdė edukacinę - inovacinę veiklą 5-oje juostoje. Daugelis mokyklų organizuoja pažintines ekskursijas, dažnai tai būna susiję su neformaliuoju švietimu. Šioje srityje daug

nuveikia Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, kuris vykdo projektą „Edukacinių programų sukūrimas ir vykdymas įvairiose edukacinėse erdvėse“:

Sukurtos edukacinės programos leidžia vaikams mokytis netradicinėje aplinkoje: muziejuose, teatruose, laboratorijose, nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose bei kitose įvairiose edukacinėse erdvėse. Jos sudaro sąlygas mokiniams patraukliais ir inovatyviais būdais susipažinti su kultūra, istorija, meno pasauliu, gamtos mokslais, kūrybinių industrijų galimybėmis (dizainas, technologijos, amatai), pažinti gamtinę įvairovę, lavinti bendrąsias (socialines, komunikacines, kūrybingumo, pažinimo, karjeros) ir dalykines (pvz., kultūrinę ir meninę, gamtamokslinę) kompetencijas, technologinius įgūdžius, ugdyti ekologinę savimonę. (Kuriame Lietuvos ateitį, 2020).

Neformaliojo švietimo centro rengiami projektai palietė 205 000 mokinių ir 500 mokytojų. 1000 mokyklų pasinaudojo Kultūros paso paslaugomis, o 200 mokyklų dalyvavo kūrybinėse partnerystėse.

3.6. Pasaulis (6 juosta)

Pasaulis kaip mokymo(si) aplinka yra lengviau pasiekiamas per virtualią nei fizinę erdvę, tačiau yra ir į užsienį keliaujančių mokyklų (žr. 4 lentelę). Švietimo įstatymas įgalioja Švietimo ministeriją „palaikyti ryšius su atitinkamomis užsienio valstybių institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis, skatinti savarankišką šalies mokyklų ir organizacijų bendradarbiavimą su atitinkamomis kitų užsienio valstybių mokyklomis ir organizacijomis, finansuoti ar kitaip skatinti užsienyje gyvenančių lietuvių veiklą švietimo ir studijų srityse, atstovauti Lietuvos Respublikai užsienio valstybėse ar tarptautinėse organizacijose“ (56 str., 10 punktas). Į vairių tarptautinių programų administravimas pavedamas Švietimo mainų paramos fondui. Pradinės mokyklos tarptautinėje švietimo erdvėje dalyvauja įvairių Erasmus+ mainų programos pagrindu, pvz., Klaipėdos „Vitės“ progimnazijos pradinukai buvo nuvykę į Palermą, kur vyko projekto „We, the Kids of EU, believe...“ penktasis susitikimas⁸. Kitas, Lietuvoje sparčiai plintantis projektas - „STEAM ugdymo plėtra mokykloje – novatoriškas ugdymas(is)“.

Jau pradinėse klasėse mokymasis įgauna globalizacijos atspalvį. Vaikų literatūros premijos laureatės teigimu, „pasaulis daug didesnis nei matome“ (Židžiūnienė, 2020). Tokiu būdu mokymo(si) erdvė tampa pasaulio dydžio.

⁸ http://vitesmokykla.lt/?page_id=6035

4. PRADINIO UGDYMO PROCESO ORGANIZAVIMAS SKIRTINGOSE MOKYMO(SI) APLINKOSE

4.1. Tyrimo metodologija

Empirinis tyrimas grindžiamas *atvejo tyrimo* (angl. *Case study*) metodu, kuris yra tinkamas tiriant vieną atskirą objektą (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008). Socio-geografinių juostų modelio pagalba atliktas vienkartinis skersinis pjūvis, kuriuo remiantis galima būtų atlikti ir kito panašaus objekto (pvz., kitos mokyklos mokymo(si) aplinkos) tyrimą bei lyginamąją analizę. Atvejo analizė reikalauja kuo įvairesnių duomenų rinkimo būdų, todėl planuojant tyrimą buvo numatyti keli interviu tipai, tačiau karantino sąlygomis šiuo konkrečiu atveju apklausa raštu buvo vienintelis įmanomas būdas. Buvo planuota tirti ne vieną, bet du atvejus, ir juos lyginti, tačiau antroji mokykla dėl visuotinio karantino tyrime dalyvauti atsisakė. Duomenų rinkimo metodas – apklausa raštu, kuri sudaryta *pusiau struktūruoto interviu* (angl. *semi-structured interview*) pagrindu. Apklausoje dalyvavo vienos pradinės mokyklos mokytojai. Apklausoje raštu forma bei dalyvio sutikimo forma pateikiama prieduose. Tyrimo duomenų analitinė dalis grindžiama *kokybine turinio analize* (angl. *qualitative content analysis*), kurioje pagal M. Miles ir A. Huberman nuostatas, laikomasi šių procedūrų (Bitinas ir kt., 2008, p.208): a) suteikiami pavadinimai – „etiketės“ (kategorijos/subkategorijos), b) prie kiekvieno pavadinimo pridedami pavyzdžiai („etiketės“ pagrįstumo įrodymai), c) identifikuojamos tapačios frazės, bruožai, ryšiai ir pan., d) išskiriamos kategorijos ir e) apibendrinami duomenys. 1-ios subkategorijos išskyrimas numatomas duomenų rinkimo instrumente. Informantų atsakymuose gramatika netaisyta.

4.2. Tyrimo rezultatai

Poreikis. Iš informantų atsakymų galima teigti, jog poreikis mokytis yra visose socio-geografinėse juostose (žr. 5 lentelę). Mokytojai pažymi, jog labai svarbu yra turėti „savo klasę“, beje, tai svarbu ne tik mokiniams, bet ir patiems mokytojams. Klasė jiems asocijuojasi su „namučiais“ ir padeda išlaikyti struktūros pojūtį organizuojant mokymą(si). Mokykloje esančios „kitos“ erdvės suteikia dinamiškumo ir padeda atsiskleisti įvairovei, kuri yra labai reikalinga vaikų individualumo raiškai. Mokyklą supančios aplinkos apibūdintos kaip „būtinės“. Bendruomeninės erdvės įprasminamos kaip susibūrimų, susirinkimų, užsiėmimų vieta. Augant bendruomenei, auga ir bendruomeninių erdvių poreikis. Mokytojų teigimu, mokymas(is) Lietuvos mastu vyksta, yra reikalingas, tačiau iš atsakymų lakoniškumo galima spręsti, jog tai nėra taip aktualu, kaip,

pavyzdžiui, mokyti klasėje. Mokymas(is) 6-oje juostoje yra nurodomas, kaip reikalingas, tačiau turi atsargumo atspalvį, numanoma, jog tai gali kelti pavojų mokinių saugumui.

Apibendrinant, galima teigti, jog didžiausias poreikis, ir labiausiai apibūdinama mokymo(si) erdvė yra ta, kuri fiziškai yra arčiausiai besimokančiųjų. Poreikio stiprumas susijęs su saugumo ir jaukumo, o taip pat nuosavybės jausmu („turėti savo klasę“, „tai tarsi namučiai mokykloje“).

5 lentelė. **Poreikis mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei: tyrimo rezultatai**

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Poreikis	Klasė	Savininkiškumas Struktūra	„Taip, turėti savo klasę- erdvę tiek mokiniams, tiek mokytojams yra svarbu“ „Taip, yra poreikis mokyti klasėje“ „...Kadangi pradinukams ypač reikia struktūros, tokia aplinka yra būtina. Tai tarsi namučiai mokykloje.“
	Mokykla	Dinamika Įvairovė Vaikų skirtingi poreikiai	„taip“ „Labai reikalingos, kadangi vaikai skirtingi ir dinamika yra tik privalumas“
	Mokyklos aplinka	Būtinumas	„Taip.“ „Būtina“
	Bendruomenė	Susibūrimai Užsiėmimai Šventės	„Taip, labai svarbu turėti erdves bendriems susibūrimams, užsiėmimams.“ „Poreikis yra, tačiau dar tik planuose“ „...Augant bendruomenei, atsiranda poreikis turėti dar didesnes erdves šventėms, susitikimams.“
	Lietuva		„Taip“ „yra“
	Pasaulis	Atsargumas	„Taip, bet saikingai, “filtruojant”.“ „yra“

Iniciatyva. Tiriamojoje pradinėje mokykloje visų socio-geografinių juostų mokymo(si) aplinkų pasirinkimas, kūrimas bei panaudojimas inicijuojamas visais lygmenimis, pradedant mokiniais ir baigiant vietinės bendruomenės nariais (žr. 6 lentelę). Mokyti klasėje iniciatyvą labiausiai rodo mokytojai, bet ir vaikai „teikia savo pasiūlymus“. Naudojant mokyklos pastato erdves svarbus momentas – atvirumas iniciatyvai („labai sveikintina ir laukiama iš visų“). Nuo 3-ios iki 6-os juostos tiesiog minima bendruomenės svarba. Mokymą(si) organizuojant Lietuvos mastu išskirtas mokyklos administracijos vaidmuo. Galima daryti išvadą, jog kelionių, išvykų, ekskursijų organizavime administracija turi nemažą sprendžiamąją galią.

Apibendrinant galima teigti, jog iniciatyva naudotis įvairiomis mokymo(si) erdvėmis kyla iš visų tiesiogiai su mokymo(si) procesu susijusių tikslinių grupių: mokinių, mokytojų, administracijos darbuotojų, tėvų, vietos bendruomenės narių. Stipriausia iniciatyva gimsta

bendrakūros momente, kuomet visa bendruomenė kartu tariasi, teikia pasiūlymus, sprendžia ir kartu įgyvendina sumanymus („mokyklą kuriame visi kartu“). Remiantis mokytojų nuomone, didžiausią svorį šiame procese įgyja mokyklos bendruomenė.

6 lentelė. **Iniciatyva mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei: tyrimo rezultatai**

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Iniciatyva	Klasė	• Mokytojai • Mokiniai • Tėvai • Darbuotojai • Vaikai	„Tiek mokinių, tiek mokytojų...“ „Už kūrimą, puoselėjimą, tvarką esame atsakingi patys, tiek vaikai, tiek mokytojai...“ „...Vaikai teikia savo pasiūlymus, pageidavimus, visi kartu aptariame, planuojame ir drauge įgyvendiname.“ „Pagrindė, mokytojų iniciatyva...“ „...Tačiau mokyklą kuriame visi kartu (tėvai, vaikai, darbuotojai), tad visi turi progą rodyti iniciatyvą ir būti išgirsti...“
	Mokykla	• Vaikai • Suaugę • Bendruomenė	„Labai sveikintina ir laukiama iš visų, tiek vaikų, tiek suaugusiųjų.“ „Vėlgi, bendruomenės.“
	Mokyklos aplinka	• Mokyklos bendruomenė	„Mokyklos bendruomenė“
	Bendruomenė	• Bendruomenės nariai • Mokyklos bendruomenė	„Kiekvieno bendruomenės nario.“ „Mokyklos bendruomenė“
	Lietuva	• Mokiniai • Tėvai • Mokytojai • Administracija • Mokyklos bendruomenė	„Mokinių/ Tėvų/ Mokytojų/ Administracijos.“ „Mokyklos bendruomenė“
	Pasaulis	• Mokyklos bendruomenė	„Mokyklos bendruomenė“

Galimybės. Labiausiai išreikšta mokytojų nuomonė pastebima *pasirinkimo laisvės* ir *įvairovės* subkategorijose (žr. 7 lentelę). Tai ypatingai svarbu pradinį ugdymą organizuojant klasės ribose, bendruomenės erdvėse ir Lietuvos mastu. Galima teigti, jog mokymo(si) erdvės pasirinkimo galimybė kaip reiškinys mokytojams asocijuojasi su dviem aspektais: pasirinkimu ir turėjimu iš ko rinktis. Kitas įdomus aspektas – realių ir numanomų sąlygų buvimas arba nebuvimas. Mokymo(si) organizavimui pasaulio mastu yra numanomos („teorinės“) galimybės, kas nepažeidžia pasirinkimo laisvės ir įvairovės pojūčio, tačiau realių („praktinių“) galimybių nebuvimas yra lemiamas. Įdomu tai, jog sudarytos fizinės aplinkos sąlygos kaip galimybių

pagrindas yra minimos tik 3-oje juostoje: čia sąmoningai yra išvardinamos mokyklą supančios aplinkos. Visose kitose juostose fizinės mokymo(si) aplinkos aspektai, o tiksliau jų buvimas, yra savaime suprantami ir, tarsi, numanomi, bet maksimaliai panaudojami. Pirmos trys juostos (klasė, mokyklos pastato erdvės ir jos aplinka) labiau siejamos su fiziniiais aspektais, o platesniame akiratyje lieka psichologiniai „galimybių“ aspektai.

7 lentelė. Galimybė rinktis įvairias mokymo(si) aplinkas: tyrimo rezultatai

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Galimybės	Klasė	• Pasirinkimo laisvė • Įvairovė	„Turime visišką laisvę kurti aplinką klasėje; esant reikalui ją pertvarkyti, pakeisti mokinių stalų išdėstymą (į ratą/ eilėmis/ grupelėmis...)“ „Plačios galimybės“
	Mokykla	• Maksimalus išnaudojimas	„Didžioji dalis galimybių šiuo metu išnaudotos“
	Mokyklos aplinka	• Sąlygų buvimas • Įvairovė	„Turime kiemą, netoliese yra miškas, pievos, stadionas.“ „Yra galimybės kurti...“
	Bendruomenė	• Pasirinkimo laisvė • Įvairovė	„Visi esame laisvi siūlyti, kalbėti, veikti.“ „plačios“
	Lietuva	• Galimybių buvimas • Pasirinkimo laisvė	„Kiekviena idėja išklausoma, analizuojama, sprendimas priimamas bendru sutarimu.“ „yra“
	Pasaulis	• Praktinis nepritaikomumas	„Labiau teorinės, nei praktinės“

Iššūkiai. Visose šešiose socio-geografinėse juostose iššūkius iliustruoja trūkumai (žr. 8 lentelę). Visur minimi finansiniai trūkumai, o antras pagal svarbumą yra žmogiškųjų išteklių trūkumas. Klasės aplinkoje trūksta mokymosi priemonių, o taip pat mokymo(si) erdvės lankstumo, t.y. vietos, kurioje galima būtų pradinį ugdymą organizuoti individualizuotai, pagal mokinių poreikius. Panašus „ploto“ trūkumas yra ir mokyklos pastato erdvių išdėstyme, tačiau čia jis pasipildo trūkumu mokymo(si) erdvių specializacijos srityje. Pradinį ugdymą organizuojant Lietuvos mastu nurodoma problema yra pavėžėjimas – čia trūksta ir finansų ir žmogiškųjų išteklių. Pasaulio juosta necharakterizuojama. Tai galima interpretuoti keliais būdais – arba trūkumų nebuvimu, arba pasaulio kaip mokymo(si) erdvės neaktualumu. Nei teisiniai, nei biurokratiniai, nei psichologiniai veiksniai prie iššūkių nėra paminėti, todėl galima daryti išvadą, jog jie pradinio ugdymo organizavimo procese įvairių aplinkų pasirinkimo neriboja, arba jei riboja, tai nereikšmingu lygiu.

8 lentelė. Iššūkiai, su kuriais susiduriama renkantis įvairias mokymo(si) aplinkas: tyrimo rezultatai

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Iššūkiai	Klasė	• Finansai • Mokymosi priemonės • Žmogiškieji ištekliai • Erdvės lankstumas	„Finansiniai, <...> Patogesnių, didesnių lentų, ant kurių užrašus būtų galima palikti ilgesniam laikui, o ne nuvalyti prasidėjus kitai pamokai.“ „...žmogiškųjų išteklių...“ „...Laisvos/ tuščios erdvės neturėjimas atsiskyrimui su grupele vaikų pamokai pagal jų individualius poreikius...“
	Mokykla	• Finansai • Specializuotos erdvės • Plotas	„Finansiniai...“ „...Specializuotų erdvių trūkumas: dirbtuvių (įv. medžio darbams), rankdarbių klasės, tiesiog laisvos erdvės atsiskirti su grupele vaikų pamokai pagal jų individualius poreikius.“ „Kartais tiesiog trūksta papildomų erdvių ir ploto“
	Mokyklos aplinka	• Finansai • Žmogiškieji ištekliai	„Man nežinomi.“ „...tik kartais pritrūksta žmogiškųjų ir finansinių išteklių“ „Finansiniai“
	Bendruomenė	• Finansai • Žmogiškieji ištekliai	„Finansiniai...“ „...žmogiškųjų išteklių...“ „finansiniai“
	Lietuva	• Finansai	Finansiniai dėl transporto/ vežėjų.
	Pasaulis	-	-

Nauda. Šios kategorijos tyrimų rezultatai labiausiai atspindi 6-ųjų socio-geografinių juostų modelio specifiką: vaiko „pasaulio“ augimą nuo asmeninės iki pasaulinės erdvės (žr. 9 lentelę). Mokymosi klasėje nauda yra įvardijama kaip „saugumo jausmas“ bei „atsakomybės ugdymas“, ką galima apibrėžti asmeninio lygmens kompetencijų kategorijomis. Toliau atsiranda įvairovė, o mokymo(si) erdvė prasiplečia iki mokyklos pastato ribų. Čia pradinukas turi daugiau specializuotų erdvių, turi galimybę rinktis, atrasti savo pomėgius, o taip pat patirti vienybės jausmą būnant mokyklos bendruomenės dalimi. Peržengus mokyklos pastato ribas, atsiveria laisvė: gali žaisti, atsipalaiduoti, laisvai bendrauti, pabūti gamtoje. Ši erdvė natūraliai pereina į bendruomenines erdves, kuriose pradinukas pasijunta ne tik mokyklos bendruomenės, bet ir platesnės bendruomenės dalimi. Toliau – mokymas(is) Lietuvos mastu. Tik šioje juostoje informantai pamini pažinimo svarbą, kuri yra esminė ir pasaulio (6-oje) juostoje. Lietuvoje pažinimas vyksta socialinėje („naujų santykių formavimas“) bei kultūrinėje („pažindinamės su savo kultūra, tauta, šaknimis“) plotmėje. Pasaulyje naudinga pažinti kitas kultūras, tautas. Globalios erdvės pažinimas

teikia individualios erdvės – paties savęs suvokimo kompetenciją: „Pažindami pasaulį – pažįstame save“.

Darant išvadą iš gautų tyrimo duomenų galima teigti, jog kiekviena iš socio-geografinių juostų pasižymi savitomis charakteristikomis ir pradinio ugdymo organizavimas kiekvienoje iš jų duoda vis kitokią naudą, tačiau jos visos yra reikalingos kaip viena sistema, kurioje pradinukas gali rasti tiek asmeninį, tiek socialinį savęs įprasminimą, tolygią jo brandai ūgti.

9 lentelė. **Nauda, patiriama pradinį ugdymą organizuojant įvairiose mokymo(si) aplinkose: tyrimo rezultatai**

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Nauda	Klasė	Saugumas Atsakomybė	„Saugumo jausmas...“ „...atsakomybės ugdymas.“
	Mokykla	Vienybė Diferencijavimas Poreikių atitikimas Įvairovė	„Galimybė visai mokyklai apsijungti...“ „...Vienybė.“ „Kuo daugiau įvairesnių erdvių yra, tuo daugiau dinamikos ir atitikimo įvairių vaikų poreikius ir pomėgius (skaitymo erdvė, geografijos erdvė, matematikos erdvė, kūrybos erdvė ir t.t.)“
	Mokyklos aplinka	Gyvas bendravimas Atsipalaidavimas Žaidimas	„Gyvas bendravimas su išoriniu pasauliu.“ „Tai plati erdvė gamtoje, puiki erdvė vaikams išsižaisti, atsipalaiduoti, pabendrauti. Labai naudinga“
	Bendruomenė	Bendruomeniškumas	„Bendruomeniškumo puoselėjimas.“
	Lietuva	Akiračio plėtimas Nauji santykiai Pažinimas Tautinis identitetas	„Pažintinė, akiračio plėtimas...“ „...naujų santykių formavimas.“ „Pažindinamės su savo kultūra, tauta, šaknimis“
	Pasaulis	Pažinimas	„Kitų tautų, kultūrų pažinimas.“ „Pažindami pasaulį – pažįstame save“

Asmeninė mokymosi erdvė. Tai yra erdvė, kurią kiekvienas supranta ir įprasmina savaip (žr. 10 lentelę). Šiame procese svarbūs asmeniniai poreikiai (“Tai asmeninius poreikius išgirstanti ir atliepanti erdvė”), fiziniai („pastatai, technologijos, specializuoti kabinetai ir kt.) bei socialiniai („besimokančiųjų ir ugdytojų/ tėvų santykiai, nuotaika, motyvacija ir kt.“) aspektai.

10 lentelė. **Asmeninė mokymosi erdvė: tyrimo rezultatai**

Kategorija	Subkategorija	Prasminiai vienetai
Asmeninė mokymosi erdvė	Fiziniai aspektai	„Mano manymu, tai apima fizinius (pastatai, technologijos, specializuoti kabinetai ir kt.) <...> aspektus.“
	Socialiniai aspektai	„...tai apima <...> ir socialinius (besimokančiųjų ir ugdytojų/ tėvų santykiai, nuotaika, motyvacija ir kt.) aspektus.“
	Asmeniniai poreikiai	“Tai asmeninius poreikius išgirstanti ir atliepanti erdvė”

Mokymo(si) aplinkų bruožai ir procesai. Mokytojų buvo paprašyta apibūdinti kiekvieną iš 6-ių socio-geografinių juostų kaip mokymo(si) aplinką (žr. 11 lentelę). Įdomu tai, jog pirmos trys juostos apibūdinamos fizinės aplinkos kategorijomis, o paskutinės trys – tik procesinėmis kategorijomis. Klasės bruožai aprašomi išsamiausiai, po to atsakymai darosi vis lakoniškesni, kas atspindi mokymo(si) erdvių panaudojimo svarbos suvokimą.

11 lentelė. **Mokymo(si) aplinkų bruožai ir procesai: tyrimo rezultatai**

Kategorija	Subkategorija1	Subkategorija2	Prasminiai vienetai
Aplinkų apibūdinimai	Klasė	• Savininkiškumas • Vyksta veiklos • Mainai • Atsakomybė • Bendrakūra • Atitikimas poreikiams • Kasdienis buvimas • Fizinės klasės savybės	Ši klasė- tai atskira apvali erdvė (kupolas) nuo pagrindinio mokyklos pastato, kuris yra šalia. Iki pietų ji yra tik šių mokinių...“ „...Jiems čia vyksta ryto ratas, pamokos, o po pietų- įv. kūrybinės veiklos ir kitiems mokyklos vaikams...“ „...Dažniausiai po pietų keičiamės erdvėmis su kitais mokiniiais pagal veiklų poreikį. Tuomet esame atsakingi už visą inventorių, tvarką tos erdvės, kurioje buvome...“ „...Klasės erdvę kuria visa mokyklos bendruomenė, tad ji jauki, prižiūrima ir atitinka besinaudojančių poreikius.“ „Tai puiki erdvė susikaupimui ir kasdieniam buvimui...“
	Mokykla	• Fizinės pastato savybės • Aplinkos bruožai	„Dviejų aukštų medinis pastatas. Suskirstyta klasėmis, yra didelė erdvė bendriems susitikimams.“ „Aplinka kūrybinga, žaisminga, tačiau visada yra erdvės ją tobulinti“
	Mokyklos aplinka	• Aplinkos apibūdinimas	„Šalia yra kaimynai. Jaunos besikuriančios šeimos, sodybos.“

	Bendruomenė	• Vyksta veiklos	„Vyksta bendruomeninės talkos, šventės, orientaciniai, susirinkimai.“
	Lietuva	• Vyksta veiklos • Kelionės	„Išvykos, pažintinės ekskursijos, muziejų lankymas, bendravimas su kitomis gamtos mokyklomis (apsilankymai).“ „Keliamume po Lietuvą, muziejus, pžindinamės su protėvių kultūra“
	Pasaulis	• Bendradarbiavimas	„Turime savanorius iš kitų pasaulio šalių“

5. DISKUSIJA

Mokslinių darbų mokymo(si) erdvių pasirinkimo momento tema rasti nepavyko. Daugumos tyrimų apie mokymo(si) erdves tematika apima erdvės charakteristikas, įprasminimą, naudą, kaitos procesus, bendrakūrą, atitikimą Geros mokyklos koncepcijai, sąsajas su mokymosi pasiekimais, mokinių savijauta ir t.t. Todėl visas teorinis tyrimas buvo sutelktas į mokymo(si) aplinkų įvairovės teoriją bei praktiką. Tai leido išskirti ir pagrįsti pagrindines paties pasirinkimo momento dedamąsias dalis, kurių pagrindu buvo vykdomas empirinis tyrimas. Šis tyrimas buvo planuotas žymiai platesnio masto, tačiau dėl karantino sąlygų teko jį perstruktūruoti ir susiaurinti. Nors ir negausūs empirinio tyrimo duomenys, visgi aiškiai parodė pagrindinius problematikos simptomus, pagal kuriuos galima daryti apibendrinančias išvadas. Šį tyrimą galima pakartotinai atlikti ir kitose mokyklose, o jo pagrindu galima atlikti kokybinį lyginamąjį tyrimą, lyginant, pavyzdžiui, kaimo ir miesto, alternatyvias ir tradicines mokyklas. Didelės naudos šiam tyrimui duotų mokymo(si) aplinkos pasirinkimo momento struktūrą pagilinant psichologijos mokslo kategorijomis. Tokiu būdu galima būtų rasti gelminius raktus į situaciją Lietuvoje ir teikti tikslesnes rekomendacijas, kaip paskatinti mokymo(si) erdvių pasirinkimo įvairovę.

Man asmeniškai labai brangi įžvalga, kurią atradau šio tyrimo metu, tai Neifacho siūloma paradigma į mokymo(si) erdvę žvelgti kaip į savitą laiko patyrimą. Šią paradigmą labai gerai atspindi Kydd ir Barnum moksliskai pagrįsti ir praktiškai įgyvendinami edukaciniai „Atviros sąmonės“ projektai. Atliktas empirinis tyrimas atliepia šias nuostatas – vieno iš informantų teigimu, jų mokymo(si) erdvė yra puiki erdvė „kasdieniam buvimui“. Sąmoningai suvokdami pasirinkimo momento sandarą, mokytojai galės daryti adekvačius sprendimus ir jais pasitikėti.

6. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Apžvelgus esamą fizinės mokymo(si) aplinkos kūrimo bei panaudojimo situaciją pasaulyje ir Lietuvoje, matyti, jog fizinės mokymo(si) aplinkos klausimas yra aktualus, plačiai nagrinėjamas įvairiais aspektais. Tyrimai ir praktika atskleidžia, jog Lietuvoje atsiranda vis daugiau fizinės mokymo(si) aplinkos įvairovės apraiškų, tačiau mažai yra kalbama apie patį pasirinkimo momentą. Yra daug dėmesio sutelkta į klausimą *kaip?* ir *kas?* turi rinktis: švietimo dokumentuose pabrėžiamas socialinės bendrystės principas, subsidiarumo, mokyklų savarankiškumo, dialogo principai, nurodoma, jog pasirinkime turi dalyvauti visa vietos ir mokyklos bendruomenė, ypatingas dėmesys turi būti sutelktas mokinių nuomonei. Visa tai sudaro prielaidas pasirinkimo laisvei, tačiau neatsako į klausimą *kodėl?* vieni ar kiti turėtų rinktis įvairias mokymo(si) aplinkas.
2. Teorinis tyrimas parodė, jog fizinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimo momentas turi „griežtuosius“ (įvairiais švietimo dokumentais reglamentuotus) ir „laisvuosius“ (kūrybinės prigimties, kuriuose užkoduota pasirinkimo laisvė) elementus. „Griežtųjų“ elementų akumuliacinė sistema, pradedant Europos Sąjungos reglamentais ir baigiant vidiniais mokyklos dokumentais, lemia, jog mokytojai turi dalinę sprendžiamąją galią, o pradinukai – ne sprendžiamąją, bet tik patariamąją galią. Empirinis tyrimas parodė, jog „griežtųjų“ elementų gausa ir sprendžiamosios galios mažėjimo tendencija einant nuo tarptautinio iki individualaus lygmens, mokytojų nuomone, nekelia jokių nepatogumų ir nėra laikoma problemine sritimi. „Laisvieji“ elementai tiriamojoje mokykloje yra aiškiai išreikšti, kas sudaro palankią terpę kitų veiksmų, pvz., poreikio, iniciatyvos, raiškai.
3. Fizinės mokymo(si) aplinkas suskirsčius į 6 socio-geografines juostas, ir jas ištyrus, galima tiksliau nustatyti, kas lemia vienos ar kitos aplinkos pasirinkimą. Remiantis teorinio ir empirinio tyrimo duomenimis, galima daryti išvadą, jog klasės, kaip pagrindinės mokymo(si) aplinkos pasirinkimas turi svarias priežastis, kurios yra daugialypės ir apima tiek fizinius, socialinius, tiek psichologinius aspektus. Empirinis tyrimas buvo atliktas mokykloje, kurioje aplinkų pasirinkimas yra įvairus, kūrybiškas, tačiau vienintelė aplinka – klasė – buvo įvardinta, kaip teikianti saugumo, jaukumo jausmą. Saugumas yra gyvybiškai svarbus aspektas, todėl dažnai būna lemiamas. Tai ypač aktualu pradinukams – vaikams, kurie tik pradeda struktūruoto mokymosi kelią, kurie gali neturėti reikiamų įgūdžių saugiam elgesiui išreikšti. Iš čia kyla **rekomendacija** mokyklų vadovams bei švietimo politikos atstovams – daugiau dėmesio skirti mokytojų ir mokinių *įgalinimui* fiziškai ir psichologiškai pasirūpinti saugumu įvairiose aplinkose. Tokiu būdu prasiplėstų mokytojų „komforto zona“ ir jie dažniau rinktųsi įvairesnes mokymo(si) aplinkas. Siūlau sudaryti ekspertų-koordinatorių

grupę ar grupes, kurios praktiškai padėtų mokytojams kurti, planuoti, koordinuoti ir įgyvendinti edukacines programas įvairiose fizinėse mokymo(si) aplinkose.

4. Kitas svarbus aspektas, kurį įvardina pasaulio mokslininkai ir kuris atsispindi šio empirinio tyrimo rezultatuose, yra savininkiškumo jausmas. Yra labai svarbu, jog mokymo(si) proceso dalyviai mokymo(si) erdvę išgyventų kaip „savą“. Kultūros paso teikiamos galimybės yra nuostabios, vaikams yra žymiai labiau pasiekiami kultūros židiniai, tačiau tai turėtų būti laikoma tik izeities tašku, kadangi pradinukai ir jų mokytojai vis dar yra „svečiai“, „lankytojai“, kurie „plečia akiratį“. **Rekomendacija** būtų visai Lietuvos švietimo bendruomenei daugiau dėmesio skirti kultūrinių, bendruomeninių, lauko erdvių „prisijaukinimui“ ir patyrimui, rengiant platesnes edukacines programas. Siūlau pradėti įgyvendinti projektus pagal „Atviros sąmonės“ modelį.
5. Prieita prie išvados, jog pats pasirinkimo momentas yra išgyvenamas pusiau sąmoningai, nėra aiškaus suvokimo, iš ko jis susideda, kada ir kaip įvyksta. Veiksniai, kurie padeda rinktis įvairias mokymo(si) aplinkas yra ne iki galo suvokiami mokykliniame lygmenyje, jie yra institucionalizuoti, tarsi savaime suprantami, o kartais tiesiog numanomi. Tai ir tam tikrų sąlygų buvimas, iniciatyvos lygmuo ir kryptys, galimybės ir t.t. Panaši situacija iškyla kalbant apie veiksnius, kurie trukdo mokymo(si) aplinkų įvairovės pasirinkčiai. Kai kurie aspektai, tokie kaip finansų, žmogiškųjų išteklių trūkumas, sąlygų nebuvimas, yra labai aiškiai suvokiami, tačiau kiti aspektai, kaip pavyzdžiui, realaus poreikio trūkumas, naudos suvokimo neišbaigtumas, yra užslėpti, bet jie yra pamatiniai ir lemiami.

7. LITERATŪRA

1. Ališauskas, R. (2017). EBPO rekomendacijos Lietuvai. In *Geros mokyklos koncepcija – rekomendacijų Lietuvai įgyvendinimo gairės. Vadyba ir lyderystė*. Alanta: MokytojoTV. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą <http://mokytojotv.blogspot.com/2018/01/ricardas-alisauskas-epbo-rekomendacijos.html>
2. Altman, U. S. (2015). *Learning Environment: The Influence of School and Classroom Space on Education*. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/282348767_Learning_Environment_The_Influence_of_School_and_Classroom_Space_on_Education
3. Arends, R., I. (1998). *Mokomės mokyti*. Vilnius: Margi raštai.
4. Ariani, M. G. & Mirdad, F. (2016). The Effect of School Design on Student Performance. *International Education Studies* 9(1). [žiūrėta 2020-04-20]. Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v9n1p175>
5. Barnum, D. (2017). Open Minds: Constructing Learning in the Community. *Transformative Educational Leadership Journal*, 2017(5). British Columbia: The university of British Columbia. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą <https://teljournal.educ.ubc.ca/2017/05/open-minds-constructing-learning-in-the-community/>
6. Barnum, D. (2018). Rethinking Learning Environments: Community as Classroom. In *TEDxLangleyED*. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą <https://www.youtube.com/watch?v=98F2AxZwGAE>
7. Barrett, P.S., Davies, F., Zhang, Y. & Barrett, L. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment* 89 (2015), 118-133. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1016/j.buildenv.2015.02.013>
8. Bartaševičius, R. (2012). Mokymo(si) aplinka XXI amžiuje. *Švietimo problemos analizė*, 7(71). [žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Mokymosi-aplinka-XXI-amžiuje-2012-birželis.pdf>
9. Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
10. Bøjer, B. (2019). *Unlocking learning spaces - an examination of the relationship between the design of learning spaces and pedagogical practices: daktaro disertacija*. DOI: 10.13140/RG.2.2.30247.70562/1. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą <https://www.researchgate.net/publication/338044292>

11. Bružienė, L. ir Kastėnienė, R. (2017). *Palermas - penktojo Erasmus+ projekto „We, the Kids of the EU, believe...“ susitikimo sostinė*. [žiūrėta 2020-05-02]. Prieiga per internetą http://vitesmokykla.lt/?page_id=6035
12. Čiužas, A. (2020). Dokumentų analizė. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. [žiūrėta 2020-05-05]. Prieiga per internetą <https://www.vle.lt/Straipsnis/dokumentu-analize-49868>
13. Department of education and early childhood development. (2008). *Victorian school design*. Melbourne: Infrastructure division office for resources and infrastructure department of education and early childhood development. [žiūrėta 2020-04-18]. Prieiga per internetą <https://www.education.vic.gov.au/Documents/school/principals/infrastructure/vsdintro.pdf>
14. Duris atvėrė svajonių mokykla, ant kurios sienų galima paišyti. (2018, rugsėjo 9) *15MIN*. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/duris-atvere-svajoniu-mokykla-ant-kurios-sienu-galima-paisyti-233-1023926>
15. Edukacinė aplinka: ar jau subrendome pokyčiams mokyklose? (2017, sausio 4). *Vakarų ekspresas*. [žiūrėta 2020-03-29]. Prieiga per internetą <https://www.ve.lt/naujienos/visuomene/svietimas/edukacine-aplinka-ar-jau-subrendome-pokyciams-mokyklose-1520007/>
16. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. [žiūrėta 2020-05-10]. Prieiga per internetą <https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programa>
17. Fisher, K. (2005). *Linking pedagogy and space*. Victoria: Learning futures, Rubida research Pty Ltd. [žiūrėta 2020-04-18]. Prieiga per internetą <https://www.education.vic.gov.au/documents/school/principals/infrastructure/pedagogyspace.pdf>
18. Fisher, K. (2005). *Research into identifying effective learning environment*. ResearchGate. [žiūrėta 2020-04-19]. Prieiga per internetą <https://www.researchgate.net/publication/237330886>
19. Gerulaitis, Š. (2017). Mokyklos aplinkos naudojimas ugdant geografijos gebėjimus. *Geografija ir edukacija*, 2017(5), 130-139. <http://dx.doi.org/10.15823/ge.2017.11>.
20. Gražytė, A. (2017). Mokyklos erdvės palankioms ugdymo(si) sąlygoms. *Švietimo problemos analizė*, 6(162). [žiūrėta 2020-03-04]. Prieiga per internetą <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/02/Mokyklos-erdves-palankioms-ugdymosi-salygoms.pdf>
21. Guney, A & Selda, A. (2012). Effective learning environments in relation to different learning theories. *Procedia: social and behavioral sciences* 46, 2334-2338. [žiūrėta 2020-04-13].

Prieiga per internetą

https://www.researchgate.net/publication/271609829_Effective_Learning_Environments_in_Relation_to_Different_Learning_Theories

22. Imms, W., Mahat, M., Bradbeer, C., & Cattlin, J. (2018). Teachers' transition into innovative learning environments – An international synthesis of current knowledge. In *Transitions18* (pp. 7-13). [žiūrėta 2020-04-10]. Prieiga per internetą https://minerva-access.unimelb.edu.au/bitstream/handle/11343/227598/Transitions2018Book_PrePress_Final_web.pdf?sequence=6&isAllowed=y
23. Jatkauskienė, B., Andriekienė, R. M., Nugaras, M. (2018). A supportive learning environment, the creation of it as an educational factor: an analysis of teachers' and students' attitude. In *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I.* (pp. 168-185). Klaipėda: Klaipėda University. [žiūrėta 2020-04-27]. Prieiga per internetą <http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/3374>
24. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
25. Jovaiša, L. (2011). *Edukologija: I tomas*. Vilnius: Agora.
26. Jurgaitis, V. (2015). Teisinė aplinka – mokyklų savarankiškumui. *Lyderių laikas 2: šansas susitelkti pokyčiams* (p.22-23). Švietimo aprūpinimo centras. [žiūrėta 2020-03-29]. Prieiga per internetą <https://mtc.lt/attachments/article/438/Sansas%20susitelkti%20pokyciams.pdf>
27. Kariippanon, K. E., Cliff, D.P., Lancaster, S.J., Okely, A.D. & Parrish, A.-M. (2019). Flexible learning spaces facilitate interaction, collaboration and behavioural engagement in secondary school. *PLoS ONE 14*(10): e0223607. [žiūrėta 2020-04-13]. Prieiga per internetą <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0223607>
28. Kaulakienė, A., Keinys, S., Kurkulis, B., Račiūnaitė, V., ir Žalkauskas, V. (sud.). (2013). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma litera.
29. Kydd, G. S. (2005). *Seeing the world in 3D: learning in the community: Unpublished doctoral thesis*. Calgary, AB: University of Calgary. Doi:10.11575/PRISM/12739.
30. Kučinskas, V. ir Poderienė, G. (2006). *Ugdymo aplinkos ergonomika: studijų knyga*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
31. Kučinskienė, J. Ir Gerikienė, V. (2017). Mokymo(si) erdvės formavimas XXI amžiuje: mokyklų ir vaikų darželių lauko aplinka. *Dekoratyviųjų ir sodo augalų sortimento, technologijų ir aplinkos optimizavimas. Mokslo darbai.* 8(13). [žiūrėta 2020-04-13]. Prieiga per internetą http://www.zak.lt/mokslo_darbai/2017_36_42.pdf
32. Kuriame Lietuvos ateitį: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. [žiūrėta 2020-04-26]. Prieiga per internetą

https://www.esinvesticijos.lt/lt/paraiskos_ir_projektai/neformaliojo-vaiku-svietimo-paslaugu-pletra

33. Lietuvos Respublikos Seimas. (1991). *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489; Suvestinė redakcija nuo 2020-01-01 iki 2020-05-31). [žiūrėta 2020-04-30]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/pzLSzbZdou>
34. Lietuvos Respublikos Seimas. (2013). *Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo* (2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015). [žiūrėta 2020-03-16]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
35. Lietuvos Respublikos Seimas. (2013). *Dėl Valstybinės švietimo 2013-2022 metų strategijos patvirtinimo* (2013 m. gruodžio 23d. Nr. XII-745). [žiūrėta 2020-03-16]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>
36. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija. (2016). *Dėl Lietuvos higienos normos HN: 21:2017 “Mokykla, vykdanči bendrojo ugdymo programas. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai” patvirtinimo*. (2011 m. rugpjūčio 10 d. Nr. V-773). [žiūrėta 2020-05-01]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404809/asr>
37. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2012). *Dėl mokymosi pagal formaliojo švietimo programas (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo*. (2012 m. birželio 28 d. Nr. V-1049). [žiūrėta 2020-03-16]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.429262/QIwlbVypKd>
38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2008). *Bendrujų kompetencijų ir gyvenimo įgūdžių ugdymas: integruojamosios ir prevencinės programos: Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrujų programų 11 priedas*. (2008 m. rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307/asr>
39. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2008). *Dėl pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrujų programų patvirtinimo*. (2008 m. rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307/asr>
40. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2008). *Pradinio ugdymo bendroji programa: Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrujų programų 1 priedas*. (2008 m. rugpjūčio 26 d. Nr. ISAK-2433). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307/asr>
41. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Dėl geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo* (2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308). [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą

- <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=2066ba17-3612-420d-97f0-6e26d12bbc4d>
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo*. (2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1308). [žiūrėta 2020-03-16]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=umouqfycs>
43. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo patvirtinimo*. (2015 m. gruodžio 21 d. Nr. V-1309). [žiūrėta 2020-03-16]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/481fb7d0a82611e59010bea026bdb259>
44. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2016). *Dėl mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodikos patvirtinimo*. (2016 m. kovo 29 d. Nr. V-267). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ee6e9e0fc9911e5bf4ee4a6d3cdb874>
45. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2016). *Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. ISAK-587 „Dėl mokyklų, vykdačių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo*. (2018 m. gruodžio 3 d. Nr. V-962). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a6ab3ab2f80311e895b0d54d3db20123>
46. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2016). *Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo modelio sandara: Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodikos I priedas*. (2016 m. kovo 29 d. Nr. V-267). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ee6e9e0fc9911e5bf4ee4a6d3cdb874>
47. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2019). *Dėl 2019-2020 ir 2020-2021 mokslo metų pradinio ugdymo programos bendrojo ugdymo plano patvirtinimo*. (2019 m. balandžio 15 d. Nr. V-413). [žiūrėta 2020-03-17]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/d41c3b115fb511e99684a7f33a9827ac?jfwid=12nbarx4pc>
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2018). *Švietimo struktūrinė reforma: viena iš 6 reformų naujajam Lietuvos šimtmečiui*. [žiūrėta 2020-03-23]. Prieiga per internetą <http://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Švietimo%20reforma.pdf>
49. Lippman, P. C. & Matthews, E. (2018). Re-imagining the open classroom. In S. Alterator, C. Deed (Eds.). *School space and its occupation: conceptualizing and evaluating innovative*

- learning environments* (pp. 63-87). Boston: Brill sense. [žiūrėta 2020-04-15]. Prieiga per internetą
<https://books.google.lt/books?id=iIN1DwAAQBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
50. Mäkelä, T. (2018). *A design framework and principles for co-designing learning environments fostering learning and wellbeing*. [žiūrėta 2020-04-20]. Prieiga per internetą
https://www.researchgate.net/publication/323684424_A_design_framework_and_principles_for_co-designing_learning_environments_fostering_learning_and_wellbeing
51. Mečkauskienė, R. (2008). *Šiuolaikinės mokyklos valdymas*. Vilnius: Versus aureus.
52. Melnikova, J. (2015). Edukacinė aplinka ir ją nusakantys kriterijai: suaugusiųjų švietimo kontekstas. *European Commission: EPALÉ – Electronic Platform for Adult Learning in Europe*. [žiūrėta 2020-04-27]. Prieiga per internetą <https://epale.ec.europa.eu/en/node/15186>
53. Moniz, G. C. & Ferreira, C. (2016). The school as a city and a city as a school: Future architectural scenarios for the school. In U. Stadler – Altman (Ed.), *Lernumgebungen: Erziehungswissenschaftliche Perspektiven auf Schulgebäude und Klassenzimmer* (pp. 125-137). Stuttgart: Verlag Barbara Budrich. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą
<https://www.jstor.org/stable/j.ctvbkk1r7.11>
54. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra. *Bendrojo ugdymo mokyklų (BUM) įsivertinimas ir pažanga: 2018 m. duomenys*. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą
<http://www.nmva.smm.lt/isivertinimas/mokyklu-isivertinimas/isivertinimo-rezultatai/>
55. Neifachas, S. (2014). Mokymo(si) aplinkos kaitos politika: naujų tendencijų prielaidos ir raiškos kontekstai. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė*, 3(18), 8-26. [žiūrėta 2020-04-27]. Prieiga per internetą <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/101073>
56. Neifachas, S. ir kt. (2013). *Švietimo raidos Lietuvoje įžvalgos: medžiaga diskusijoms*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. [žiūrėta 2020-04-13]. Prieiga per internetą
https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/687_40dbcd36fe7aaba1746b7a8271f8f004.pdf
57. Poderienė, G. (2003). Mokymo/mokymosi aplinkos tobulinimo metodologiniai pagrindai. Tiltai 4. Klp.: KU leidykla.
58. Poderienė, G. (2006). Ugdymo aplinkos tobulinimas ergonominėmis priemonėmis. *Acta paedagogica vilnensia* 2006(17), 103-110. [žiūrėta 2020-04-15]. Prieiga per internetą
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjQo865-uroAhVINOWKHVYkAhUQFjAAegQIBBAB&url=http%3A%2F%2Fwww.zurnalai.vu.lt%2FFacta-paedagogica->

[viltensia%2Farticle%2Fdownload%2F9689%2F7551%2F0&usg=AOvVaw3XD93er8ltv2c5F1wvO6L](#)

59. Riaubienė, E. (2017). *Edukacinė aplinka: ar jau su brendome pokyčiams mokyklose?* VGTU tinklalapis [žiūrėta 2020-04-13]. Prieiga per internetą <https://www.vgtu.lt/universitetas/ziniasklaidai/pranesimai-ziniasklaidai/naujienos/edukacine-aplinka-ar-jau-subrendome-pokyciams-mokyklose/50738?nid=250192>
60. Sigurðardóttir, A. & Hjartarson, T. (2016). The idea and reality of an innovative school: From inventive design to established practice in a new school building. *Improving Schools* 19(1), 62-79. [žiūrėta 2020-04-20]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/283835286_The_idea_and_reality_of_an_innovative_school_From_inventive_design_to_established_practice_in_a_new_school_building
61. Silverwood, J. (2010). *Learning Communities in the City: Social Constructivism, Spaces and Connections in the New Urban Primary School*. Wellington: Victoria university of Wellington. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą <https://core.ac.uk/download/pdf/41336947.pdf>
62. Strateginė Europos programa „ET 2020“. [žiūrėta 2020-05-10]. Prieiga per internetą https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_lt
63. Švietimo ir mokslo ministerijos komunikacijos skyrius. *Mokykla be sienų kviečia į atradimų laboratorijas*. 2015-10-29. [žiūrėta 2020-04-14]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/pranesimai_spaudai/naujienos_1/mokykla-be-sienu-kviecia-i-atradimu-laboratorijas
64. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija ir Ugdymo plėtotės centras. (2019). *Kaip mokyti idomiau?: mokyklų pavyzdžiai*. [žiūrėta 2020-04-21]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/pagrindinis/kaip_mokyti_idomiau.pdf
65. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2019). *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendriesiems ugdymo planams įgyvendinti*. [žiūrėta 2020-04-27]. Prieiga per internetą https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/pradinis/Rekomendacijos_jungtinis.pdf
66. Targamadžė, V. (2016). Gera bendrojo ugdymo mokykla: mimikrija ar metamorfozė? *Socialinis ugdymas*, 42(1), 6-16. [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą <http://socialinisugdymas.leu.lt/index.php/socialinisugdymas/article/view/154/142>
67. Targamadžė, V. (2019). Gera mokykla: sampratos problema. *Pedagogika* 133(1), 217-226. [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/99507/1/ISSN2029-0551_2019_T_133_N_1.PG_217_226.pdf

68. Targamazdė, V., Žibėnienė, G. ir Česnavičienė, J. (2018). *Bendrojo ugdymo mokyklų bendruomenės mokyklos pažangos samprata, orientuojantis į Geros mokyklos koncepciją: tyrimo ataskaita*. [žiūrėta 2020-03-05]. Prieiga per internetą <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2018/09/Tyrimo-ataskaita-„Bendrojo-ugdymo-mokyklų-bendruomenės-mokyklos-pažangos-samprata-orientuojantis-į-Geros-mokyklos-koncepcija“..pdf>
69. The European council. (2000). *A memorandum on lifelong learning*. Brussels: Commission of the european communities. [žiūrėta 2020-05-10]. Prieiga per internetą <https://uil.unesco.org/document/european-communities-memorandum-lifelong-learning-issued-2000>
70. Ugdymo plėtotės centras. (2012). *Kompetencijų ugdymas: metodinė svetainė*. [žiūrėta 2020-03-23]. Prieiga per internetą <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/>
71. Vaičiūnaitė, D. (2015). Pradinio ugdymo organizavimo ypatumai: kiek tai turi įtakos mokinių pasiekimams? *Švietimo problemos analizė*, 12(136). [žiūrėta 2020-03-10]. Prieiga per internetą <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Pradinio-ugdymo-organizavimo-ypatumai-kiek-tai-turi-įtakos-mokinių-pasiekimams.pdf>
72. Valinevičienė, G. (2013). Universiteto edukacinės aplinkos ir studento asmeninės mokymosi aplinkos sąveikos veiksniai naudojant saityną 2.0. *Informacijos mokslai*, 2013(63), 91-112. [žiūrėta 2020-04-28]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/330517289_Universiteto_edukacines_aplinkos_ir_studento_asmenines_mokymosi_aplinkos_saveikos_veiksniai_naudojant_saityna_20
73. Wolff, S. J. (2002). *Design Features for Project-Based Learning*. Oregon: DesignShare. [žiūrėta 2020-04-20]. Prieiga per internetą http://www.designshare.com/Research/Wolff/Wolff_DesignShare_3_7_02.pdf
74. Želvys, R. (1999). *Švietimo vadyba ir kaita*. Vilnius: Garnelis.
75. Židžiūnienė, A. (2020, balandžio 22). Pasaulis – daug didesnis nei matome... *Švietimo naujienos*. [žiūrėta 2020-05-02]. Prieiga per internetą <http://www.svietimonaujienos.lt/pasaulis-daug-didesnis-nei-matome/>
76. Žydžiūnaitė, V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
77. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

Lentelių sąrašas:

- 1 lentelė. **Fizinės mokymo(si) aplinkos bruožai ir procesai**
- 2 lentelė. **Mokymo(si) aplinkų formavimo bei panaudojimo pradinio ugdymo procese sprendžiamoji galia ir susiję švietimo dokumentai**
- 3 lentelė. **Funkcinės erdvės pagal Fisher ir Wolff**
- 4 lentelė. **Pradinio ugdymo organizavimas pagal socio-geografines juostas**
- 5 lentelė. **Poreikis mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei: tyrimo rezultatai**
- 6 lentelė. **Iniciatyva mokymo(si) aplinkų pasirinkimo įvairovei: tyrimo rezultatai**
- 7 lentelė. **Galimybės rinktis įvairias mokymo(si) aplinkas: tyrimo rezultatai**
- 8 lentelė. **Iššūkiai, su kuriais susiduriama renkantis įvairias mokymo(si) aplinkas: tyrimo rezultatai**
- 9 lentelė. **Nauda, patiriama pradinį ugdymą organizuojant įvairiose mokymo(si) aplinkose: tyrimo rezultatai**
- 10 lentelė. **Asmeninė mokymosi erdvė: tyrimo rezultatai**
- 11 lentelė. **Mokymo(si) aplinkų bruožai ir procesai: tyrimo rezultatai**

1 lentelės sudarymo šaltiniai:

- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991 (2020 m. suvestinė redakcija)
- Lietuvos pažangos strategija "Lietuva 2030", 2012
- Geros mokyklos koncepcija, 2015
- Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 2015 (2016 m. suvestinė redakcija)
- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2008 (2016 m. suvestinė redakcija)
- Pradinio ugdymo bendroji programa, 2008 (2016 m. suvestinė redakcija)
- Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas formų ir mokymo organizavimo tvarkos aprašas, 2012 (2015 m. suvestinė redakcija)
- Mokyklos, įgyvendinančios bendrojo ugdymo programas, veiklos kokybės įsivertinimo metodika, 2016
- Mokyklos veiklos įsivertinimo modelis, 2016
- Mokyklų, vykdančių bendrojo ugdymo programas, veiklos išorinio vertinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas, 2007 (2018 m. suvestinė redakcija)
- Higienos norma 21:2017, 2011 (2019 m. suvestinė redakcija)
- Jovaiša, 2007
- Poderienė, 2006

Paveikslų sąrašas:

- 1 **pav.** Tyrimo dedamųjų dalių koncepcinė schema
- 2 **pav.** Fizinės mokymo(si) aplinkos hierarchinės tapatybės schema
- 3 **pav.** Šešios socio-geografinės mokymo(si) juostos
- 4 **pav.** Fizinių klasės savybių įtaka mokymuisi (Pagal Barrett et al., 2015)
- 5 **pav.** Pastato erdvių bendro projektavimo modelis (Pagal Sigurðardóttir & Hjartarson, 2016)

Apklauso raštu forma

Informantas (-ė)

<i>Vardas</i>	
<i>Pavardė</i>	
<i>Pareigybė</i>	
<i>Darbo stažas</i>	

1. Klasė

<i>Poreikis</i>	
<i>Iniciatyva</i>	
<i>Galimybės</i>	
<i>Iššūkiai</i>	
<i>Apibūdinimas</i>	
<i>Nauda</i>	

2. Mokyklos pastato erdvės

<i>Poreikis</i>	
<i>Iniciatyva</i>	
<i>Galimybės</i>	
<i>Iššūkiai</i>	
<i>Apibūdinimas</i>	
<i>Nauda</i>	

3. Mokyklos pastatą supančios aplinkos

<i>Poreikis</i>	
<i>Iniciatyva</i>	
<i>Galimybės</i>	
<i>Iššūkiai</i>	
<i>Apibūdinimas</i>	
<i>Nauda</i>	

4. Vietos bendruomenės erdvės

<i>Poreikis</i>	
<i>Iniciatyva</i>	
<i>Galimybės</i>	
<i>Iššūkiai</i>	
<i>Apibūdinimas</i>	
<i>Nauda</i>	

5. Lietuva

<i>Poreikis</i>	
<i>Iniciatyva</i>	
<i>Galimybės</i>	
<i>Iššūkiai</i>	

Apibūdinimas
Nauda

6. Pasaulis

Poreikis
Iniciatyva
Galimybės
Iššūkiai
Apibūdinimas
Nauda

7. Kaip suprantate asmeninę mokymosi erdvę?

Atsakymas

Orientaciniai klausimai 1 lentelei:

1. Klasė

Poreikis
Iniciatyva
Galimybės
Iššūkiai
Apibūdinimas
Nauda

Ar yra poreikis mokytis *klasėje*? Apibūdinkite plačiau.

Kieno iniciatyva mokymas(is) vyksta *klasėje*?

Kiek laisvės turite kuriant mokymo(si) aplinką *klasėje*? Kokios yra galimybės mokytis *klasėje*? Kaip *klasės* aplinka padeda įgyvendinti mokymo(si) tikslus? Kaip ši mokymo(si) erdvė atspindi mokyklos bendruomenės įsitikinimus? Ar lengva pertvarkyti *klasės* aplinką?

Su kokiais sunkumais susiduriate mokydami *klasėje*? Kokie teisės aktai valstybiniu ar mokykliniu lygmeniu riboja šios erdvės naudojimą/pasirinkimą? Kokie veiksniai apsunkina darbą *klasėje*? (Pvz., finansiniai, komunikaciniai, biurokratiniai, žmogiškųjų išteklių, vadybiniai, įstatyminiai, laiko ir t.t.)

Trumpai apibūdinkite *klasę* bendrai ir kaip mokymo(si) erdvę. Kas ir kaip dalyvauja *klasės* kaip mokymo(si) aplinkos kūrime, puoselėjime ir pan. Kaip atrodo vaiko diena, praleista *klasėje*? Kokios veiklos čia dažniausiai vyksta? Kas ypatinga, kas kasdieniška, kas miela...

Kokia ir kam yra nauda mokytis *klasėje*?

Dalyvio sutikimo forma

SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME

Tyrimas: Pradinio ugdymo organizavimas skirtingose mokymo(si) aplinkose.

Tyrėja: Jolita Danasienė.

Ačiū, kad sutikote dalyvauti šiame tyrime.

- Jūsų atsiųsti duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams.
- Pateikti duomenys tyrime bus naudojami anonimiškai.
- Jūsų pateikti asmeniniai duomenys bus laikomi konfidencialiai.
- Jūsų atsiųsta raštinė medžiaga bus cituojama baigiamajame magistro darbe.
- Magistro baigiamasis darbas bus patalpintas elektroninėje erdvėje, bus prieinamas plačiai visuomenei.
- Tyrėja, remiantis Jūsų ir kitų informantų duomenimis, teiks tyrimo išvadas.
- Visos išvardintos sąlygos nebus keičiamos be Jūsų raštiško sutikimo.
- Tyrimo metu, iškilus klausimams, galite kreiptis į tyrėją nurodytais kontaktais.

Sutinku dalyvauti tyrime

(vardas, pavardė, parašas)